

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908.

Första Kammaren.

N:o 33.

Onsdagen den 1 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående godkännande af en konvention med Norge om hänskjutande till skiljedom af frågan om viss del af sjögränsen mellan Sverige och detta rike; samt

2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt musiksergeanten af andra klassen vid Första lifgrenadjärregementet Carl August Almqvist.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 9 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att förevarande motion om ändring af gällande bestämmelser angående stämpel å utnämningsbref för riddare och kommandörer af Kungl. Maj:ts ordnar icke måtte vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 14.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 250, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 80 ja och 130 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 198 ja och 144 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 29, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med afslag å den i ämnet väckta motionen, må beräkna telegrafverkets pensions- och understödsstat till 370,274 kronor och i följd däraf staternas slutsumma till 11,115,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med bifall till den i ämnet väckta motionen beviljat arbetaren Sven Emil Nybergs änka, Ida Vilhelmina Nyberg, född Forsberg, ett årligt understöd af 300 kronor och arbetsledaren Johan Thure Johanssons änka, Lydia Kristina Johansson, född Dahlström, ett årligt understöd af 440 kronor att af telegrafverkets medel utgå under deras återstående lifstid, så länge de förblifva ogifta, samt i följd häraf beräknat pensions- och understödsstaten till 371,014 kronor och slutsumman af telegrafverkets stater till 11,115,740 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 55.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 251, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 56 ja och 163 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 136 ja och 218 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 29, punkten 2, förslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att det i omförmälda motion framställda förslag om anslag för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrso icke af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, under förutsättning att Göteborgs stad lämnar ett bidrag af lägst 15,000 kronor samt att vård å anstalten beredes för minst 12 utom Göteborgs stad boende patienter, till bestridande af kostnaderna för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrso i Göteborgs skärgård å extra stat för år 1909 beviljat ett anslag af 10,000 kronor att utgå under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t må pröfva lämpligt bestämma.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 48.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 252, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 70 ja och 146 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 159 ja och 194 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 49 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1909 beviljar 830,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kan under år 1909 besparas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1909 beviljat 800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kan under år 1909 besparas.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 54.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 253, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 80 ja och 136 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 190 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 50, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill
a) godkänna följande aflöningsstat för domänstyrelsen:

	K r o n o r .				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
Generaldirektören och chefen arfvode	—	—	—	15,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
5 byråchefer	25,000	12,500	3,000	40,500	
1 ombudsman och fiskal	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 I:a gradens tjänsteman	2,200	1,500	300	4,000	
8 I:a gradens tjänstemän	17,600	12,000	2,400	32,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare . .	900	450	150	1,500	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 „	700	350	150	1,200	
Till arfvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpennin-gar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättningsamt tryckningskostnader . .	—	—	—	53,700	
Summa kronor	—	—	—	163,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

b) besluta, att under ofvanstående lönestat skall införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1909, under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag.»

c) godkänna följande allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande af förenämnda arfvode och öfriga föreslagna aflöningsförmåner för ordinarie befattningshafvande, nämligen:

att innehafvare af ordinarie befattning i domänstyrelsen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i alliganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas;

att med ordinarie befattning i domänstyrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, domänstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att tjänsteman i första lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där domänstyrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig;

att, där generaldirektören åtnjuter ledighet och särskild vikarie för honom förordnas, på pröfning af Kungl. Maj:t beror, huru stor del af arfvodet skall till vikarien afstås;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad skola utgå till den, som erhållit förordnande att uppehålla befattningen;

att tjänsteman eller betjänt, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas värdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af domänstyrelsen prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej domänstyrelsen finner skäligen låta honom uppbära något därpå;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras till följd af tjänsteresa, eller för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i domänstyrelsen, densamma bestrida, där fråga är om förordnande för generaldirektören, mot den ersättning Kungl. Maj:t bestämmer, men eljest mot åtnjutande, om förordnandet erfordras till följd af sjukdomsfall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar och, om förordnandet föränledes af tjänsteresa eller semester, af mot nämnda tjänstgöringspenningar svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehavande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller på grund af förordnande i följd af frågan om domänstyrelsens omorganisation;

att jägmästare, som vinner anställning som första gradens tjänsteman hos domänstyrelsen, äger för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig den tid, han ägt att för samma ändamål räkna sig till godo vid den förut innehafda tjänsten;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att styrelsens chef och tjänstemän äga årligen, när sådant utan hinder för göromålen behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chefen samt tjänstemännen af tredje och andra lönegraden en hvar under en och en half månad samt tjänstemännen af första lönegraden en hvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrödd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af generaldirektören bestämmes, begagna sig af semester;

att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget utgå till månadens slut;

att generaldirektör, hvilken i minst 12 år innehaft generaldirektörs förordnande, skall vara berättigad att å allmänna indragningsstaten i pension uppbära 6,000 kronor;

att, om generaldirektör, innan han uppnått 12 tjänstår, antingen på grund af sjukdom befinnes till nöjaktig vidare tjänstgöring oförnögen eller ock utan egen begäran nödgas afgå från sin befattning, utan att på grund af tjänstefel hafva förverkat densamma, han skall vara berättigad att, likaledes å allmänna indragningsstaten, i pension uppbära 5,000 kronor, då afgangen sker före eller vid 6 tjänstår, samt 5,500 kronor, där afgangen sker efter 6, men före 12 tjänstår;

att såsom pensionsavgift skall å det för generaldirektören bestämda arfvodet eller den honom, intill dess han uppnått pensionsålder, tillkommande pension afdragas ett årligt belopp af 360 kronor;

att beträffande öfriga befattningshafvande skall i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension gälla, hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning som där efter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed;

d) förklara

ej mindre, att en hvar, som med eller efter ingången af år 1909 tillträder ordinarie befattning i domänstyrelsen, skall vara skyldig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, än äfven att de förutvarande innehafvare af ordinarie befattningar i nämnda styrelse, hvilka icke före den 1 november 1908 anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke kunna lagligen därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat förordas af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem; samt

e) i riksstaten uppföra anslaget till domänstyrelsen, nu 94,000

kronor, med ett med 69,000 kronor till 163,000 kronor förhöjdt belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren,

a) beslutat att godkänna följande aflöningsstat för domänstyrelsen:

	K r o n o r .				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
Generaldirektören och chefen	7,000	3,000	1,000	11,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
5 byråchefer	25,000	12,500	3,000	40,500	
1 ombudsman och fiskal	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 1:a gradens tjänsteman	2,200	1,500	300	4,000	
8 1:a gradens tjänstemän	17,600	12,000	2,400	32,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare . .	900	450	150	1,500	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 "	700	350	150	1,200	
Till arfvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättning samt tryckningskostnader . .	—	—	—	53,700	
Summa kronor	—	—	—	159,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

b) beslutat, att under ofvanstående lönestat skall införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1909, under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje sockendag.»

c) godkänt följande villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmåner:

att innehafvare af ordinarie befattning i domänstyrelsen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning, han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas;

att med ordinarie befattning i domänstyrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, domänstyrelsen uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att tjänsteman i första lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där domänstyrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som erhållit förordnande att uppehålla befattningen;

att tjänsteman eller betjant, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, en-

skilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af domänstyrelsen pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej domänstyrelsen finner skäligt låta honom uppbära något däraf;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras till följd af tjänsteresa eller för beredande af semester tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i domänstyrelsen, densamma bestrida mot åtnjutande, om förordnandet erfordras till följd af sjukdomsfall, af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar och, om förordnandet föranledes af tjänsteresa eller semester, af mot nämnda tjänstgöringspenningar svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af oförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förlutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller på grund af förordnande i följd af frågan om domänstyrelsens omorganisation;

att jägmästare, som vinner anställning som första gradens tjänsteman hos domänstyrelsen, äger för ålderstilläggs åtnjutande

tillgodoräkna sig den tid, han ägt att för samma ändamål räkna sig till godo vid den förut innehafda tjänsten;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att styrelsens chef och tjänstemän äga årligen, när sådant utan hinder för göromålen behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chefen samt tjänstemännen af tredje och andra lönegraden en hvar under en och en half månad samt tjänstemännen af första lönegraden en hvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af generaldirektören bestämmes, begagna sig af semester;

att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla, hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgad; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed;

d) förklarar

ej mindre, att en hvar, som med eller efter ingången af år 1909 tillträder ordinarie befattning i domänstyrelsen, skall vara skyldig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser,

än äfven att de förutvarande innehafvare af ordinarie befattningar i nämnda styrelse, hvilka icke före den 1 november 1908 anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke kunna lagligen därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat för-anledes af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem; samt

e) beslutat att i riksstaten uppföra anslaget till domänstyrelsen, nu 94,000 kronor, med ett med 65,000 kronor till 159,000 kronor förhöjdt belopp.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda.

Ja — 97;

Nej — 40.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 254, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 44 ja och 173 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 141 ja och 213 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 50, punkten 2 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, såsom bidrag till åtgärder för höjandet af det mindre jordbruket, på extra stat för år 1909 anvisar ett anslag af 195,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 20,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att, såsom bidrag till åtgärder för höjandet af det mindre jordbruket, på extra stat för år 1909 anvisa ett anslag af 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 20,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 33.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 255, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 69 ja och 148 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 181 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 50, punkten 3 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kungl. Maj:ts förslag, att på extra stat för år 1909 må, för verkställande af undersökning angående afdiknings inverkan till minskande af frostländigheten, beviljas ett anslag af 13,000 kronor, icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, på extra stat för år 1909, för verkställande af undersökning angående afdiknings inverkan till minskande af frostländigheten, bevilja ett anslag af 13,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 37.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom däriifrån ett protokollsutdrag, n:o 256, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 98 ja och 118 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 193 ja och 155 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den af greve *Wachtmeister*, *Axel*, nästlidne dag väckta och då bordlagda motion, n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till strafflag för krigsmakten.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 7, lagutskottets utlåtande, n:o 35, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 10.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 28 och 31 sistlidne mars bordlagda utlåtanden:

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar samt en i ämnet väckt motion,

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortsättning af statsbanorna Morjärv—Lappträsk, Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden, Östersund—Ströms vattudal (Ulriksfors) samt Järna—Norrköping m. m.,

n:o 53, i anledning af väckta motioner om verkställande af undersökningar för vissa inom Härjedalen framgående bibanor till inlandsbanan, och

n:o 54, i anledning af väckta motioner om anläggning af statsbana mellan Svog och Brunflo,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 31 nästlidne månad bordlagda memorial n:o 56, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

Om anvisande af de i § 63 regeringsformen föreskrifna kreditivsummor.

Statsutskottet, som det jämlikt § 39 riksdagsordningen ålåg att föreslå beloppet af de tvenne särskilda kreditivsummor, hvilka på grund af § 63 regeringsformen skola för oförutsedda händelser till utbetalning å riksgäldskontoret anvisas, hade i nu föredragna memorial hemställt

att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumman måtte under tiden intill nästa riksdag bestämmas till sju miljoner femhundrausen kronor; äfvensom

att det så kallade stora kreditivet måtte vid innevarande riksdag bestämmas till sju miljoner femhundrausen kronor.

Under förutsättning af bifall till hvad utskottet sålunda föreslagit, hemställde utskottet vidare,

att i det nya reglemente, som vid denna riksdag blefve för riksgäldskontoret utfärdadt, måtte inflyta trenne paragrafer af enahanda lydelse som §§ 44, 45 och 46 i det för kontoret nu gällande reglementet; samt

att den förseglade anordning, som till följd af ofvan åberopade paragraf i regeringsformen borde för det större kreditivet tillställas fullmäktige i riksgäldskontoret, måtte i öfverensstämmelse med den, hvilken vid senaste lagtima riksdag för enahanda ändamål af Riksdagen godkänts, erhålla följande lydelse:

»Till fullmäktige i riksgäldskontoret.

Sedan Riksdagen till ett belopp af 7,500,000 kronor fastställt den summa, som enligt regeringsformens 63 § skall vara till utbetalning från riksgäldskontoret anvisad för att af Kungl. Maj:tt vid infallande krig lyftas; så varda, i kraft af nämnda paragraf och till följd af Riksdagens beslut, fullmäktige i riksgäldskontoret härmedelst förständigade och bemyndigade vid det i samma paragraf förutsatta fall och under därstädes stadgade förbehåll omförmälda kreditivsumma af sju miljoner femhundrausen kronor Kungl.

Om anvisande af de i § 63 regeringsformen föreskrifna kreditivsummor.

Maj:t tillhandahålla samt enligt dess nådiga disposition i föreskrifven ordning utbetala.

Stockholm den

1908.

På Riksdagens vägnar:

(Forts.)

För Första Kammaren:

För Andra Kammaren:»;

och hemställde utskottet, att denna anordning måtte varda underskrifven af herrar talmän samt statsutskottets ledamöter och vid riksdagens slut få, i utbyte mot den af senaste Riksdag utfärdade anordningen, genom statsutskottet tillställas fullmäktige i riksgäldskontoret.

Friherre Palmstierna: Här har statsutskottet, på sätt det varit vanligt under flera år, föreslagit det mindre kreditivet till 7,500,000 kronor och det s. k. större kreditivet äfvenledes till 7,500,000 kronor. I namnen ligger, att man åtminstone förr i allmänhet plägat hafva det större kreditivet något större än det mindre kreditivet. Att emellertid nu utskottet kommit med samma siffror är ju ganska naturligt efter det stått så i flera år, men fråga kan vara, om man icke borde tänka på att höja dessa båda kreditivsummor. Kreditiven äro ju afsedda för att mobilisera, om så skulle behövas, men vid en mobilisering motsvara dessa summor icke hälften af hvad som behöves och om det gäller att föra krig, kräfvdes det miljoner om dagen. Naturligtvis måste man hoppas, att icke dessa kreditiv behövas, men om de skulle behövas, böra de ju vara tillräckligt tilltagna. Det synes mig därför, som om de borde åtminstone fördubblas. Skulle nu beloppen höjas, skulle riksgäldskontoret hafva skyldighet att ordna så, att det genast skulle kunna skaffas penningar. I andra länder, exempelvis Tyskland, ligga motsvarande kreditivsummor färdiga i myntadt guld, så att de genast kunna användas utan att lån behöfver ifrågakomma. Det kostar ju ingenting att hafva dessa kreditiv några miljoner större, det större kreditivet kan ju i allt fall icke användas utan Riksdagens medgifvande, frågan är blott här en säkerhetsåtgärd. Efter min uppfattning böra de åtminstone fördubblas, och jag tillåter mig på grund häraf hemställa om återremiss af betänkandet i nu angifna syfte.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag kan ju icke neka till att friherre Palmstierna har mycket rätt uti att dessa kreditivsummor äro något små, och jag har varit med vid ett tillfälle i Sveriges historia, då det också visat sig, att de varit otillräckliga. Men då den ärade talaren säger, att dessa kreditivsummor böra tilltagas så stora, att man kan göra en mobilisering med dem, och sedan föreslår, att åtminstone det större kreditivet skulle fördubblas, vill jag fråga honom, om han tror, att detta mål att göra en mobilisering med kreditivsummorna skulle kunna vinnas, om de

blott vore något större tilltagna. Jag tror, att friherre Palmstierna är ganska viss om att de under alla förhållanden ej skulle i någon mån vara tillräckliga. Om Sverige komme i sådana omständigheter, att dessa kreditiv skulle användas i någon större grad, kommer naturligtvis regeringen att genast sammankalla riksdagen, och då tänker jag, att det har mycken liten betydelse huru stora kreditivbeloppen äro.

Jag tror, att denna sak är af ganska ringa betydelse och ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Cavalli: Det är nog icke många i denna kammare, som icke hafva tänkt på den sak, som friherre Palmstierna här framfört, och jag tror, att man i hvarje fall — för min del är jag det — bör vara honom tacksam därför att han fästat uppmärksamheten på denna viktiga fråga. Jag tror visserligen, att förhållandena nu äro sådana, att man icke kan strängt drifva på ett återremissyrkande, men jag tror, att de ord han här fällde måste mana oss till eftertanke, och den talare, som här representerade statsutskottet, gaf ju själf friherre Palmstierna i stort sedt alldeles rätt: kreditivsummorna äro för små och skulle icke ens förslå, om de blefve fördubblade. Nej, det kan väl hända, och hvilka summor, som må tariffas för en eventuell mobilisering, detta må man noga öfverväga och begrunda. Men klart är väl, att en större kreditivsumma, som i någon mån kan fylla sitt ändamål, är att föredraga framför en mindre, om hvilken vi alla äro ense att den är otillräcklig. Jag har i debatten velat stryka under hvad friherre Palmstierna sagt och hoppas, att frågan icke må vara begrafven för någon längre tid utan snart stiga upp igen.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i afseende å förevarande memorial hemställt samt vidare därpå att memorialet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 och 31 nästlidne månad bordlagda memorial n:o 57, angående afsättande, i anledning af 1907 års statslåns upptagande, af medel för amortering å statsskulden, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 31 sistlidne mars bordlagda memorial n:o 58, angående utsträckning af preskriptionstiden för obligationer af de svenska statslånen.

Med föranledande af en utaf fullmäktige i riksgäldskontoret i skrifvelse till statsutskottet den 5 mars 1908 därom gjord fram-

Ang. utsträckt ställning hade utskottet i föreliggande memorial hemställt, att preskriptionstiden för obligationerna af de nu utelöpande svenska statslånen bestämdes till trettio år, räknadt från obligationens förfallodag.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Här är föreslaget, att preskriptionstiden för obligationerna skulle blifva bestämd till 30 år. På sid. 7 står taladt om att den nu är bestämd till 10 och 15 år, och längre ned förekommer att »för förfallna kuponger af ofvan omförmälda statslån är preskriptionstiden densamma som för obligationerna». Litet längre ned på sid. 8 står, att i allmänhet är preskriptionstiden utomlands för förfallna obligationer 30 år, men för förfallna kuponger lägst 4 och högst 6 år, alltså här en betydlig skillnad. Nu står här i beslutet icke alls något om kupongerna, och då gör man sig den frågan, hvilken är väl dessas preskriptionstid? Är denna densamma som för obligationerna, så blir det ju 10 à 15 år, eller skall den flyttas upp till 30 år, då den egentligen efter utländskt mönster ej skulle vara mer än 4 eller 6 år. Det är alltså detta jag nu ber att få veta, hvilken preskriptionstiden skulle blifva för de förfallna räntekupongerna.

Herr Cavalli: Den fråga, som den ärade talaren nyss framställde, har han ju också själf besvarat genom uppläsning af de ord, som innehållas i riksgäldsfullmäktiges skrifvelse, återgifven uti statsutskottets nu föredragna betänkande, jämförda med den hemställda utskottet gjort, men det kan naturligtvis uttryckas något tydligare.

Af riksgäldsfullmäktiges skrifvelse framgår, att preskriptionstiden för obligationerna af de nu utelöpande svenska statslånen dels genom aftal med vederbörande länekontrahenter, dels och, hvad beträffar 1887 års lån, genom beslut af fullmäktige i riksgäldskontoret bestämts för 6 st. till 15 år och för 5 till 10 år, hvilket gäller såväl obligationer som kuponger. Nu har la Chambre syndicale i Paris gjort framställning till fullmäktige i riksgäldskontoret att föreslå en utsträckning af preskriptionstiden för obligationer till 30 år. I anledning af den franska lagstiftningen och för att göra det lättare för oss att placera våra obligationer i Frankrike hafva fullmäktige ansett sig böra understödja denna framställning, och statsutskottet har å sin sida lämnat sitt understöd och nu framlagt förslag därom till Riksdagen. Men något förslag till förändring i afseende å preskriptionstiden för förfallna *kuponger* föreligger däremot icke, hvadan samma preskriptionstid, som förut gällt, ännu gäller för inlösen af dessa, och man kan icke ändra detta förhållande i fråga om de lån, som nu redan äro avslutade. Skulle däremot Riksdagen i detta hänseende vilja lämna andra föreskrifter för kommande lån, så låter naturligtvis detta sig göra, men huruvida det nu vore lämpligt, är en annan sak. Vid sådant förhållande

synes mig frågan tämligen klar och jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande memorial hemställt.

*Ang. utsträckt
prescriptions-
tid för obli-
gationer af
svenska stats-
lån.*

(Forts.)

Föredrogs ånyo statsutskottets den 28 och 31 nästlidne mars bordlagda memorial, n:o 59, angående uppsättande af statyer å de fyra pelarne i barriären framför riksdagshuset.

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.*

Med föranledande af fullmäktiges i riksgäldskontoret i en till statsutskottet den 30 januari 1908 aflåten skrifvelse därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna memorial hemställt, att Riksdagen måtte *dels* uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att anskaffa konstnärligt utförda statyer i brons att uppsättas å de fyra stenpelarne i barriären framför riksdagshuset, *dels ock* bemyndiga fullmäktige att af förslagsanslaget till riksdagskostnader för nämnda ändamål använda ett belopp af lögst 40,000 kronor.

Herr von Möller: Jag vet icke, om herrarne komma ihåg att vi i dag hafva den 1 april. Med anledning däraf vill jag till en början varna kammaren för att icke låta narra sig april icke af statsutskottet, ty detta har egentligen ej gjort något annat än dragit ut konsekvenserna af 1906 års riksdagsbeslut, men att icke narra sig själfva april, ty det skulle kunna hända, att, om herrarne nu besluta på sätt utskottet hemställt, det kunde komma ledsamma efterräkningar, när de här »konstverken» en gång skulle upp på sina platser.

Som kammaren torde erinra sig, opponerade jag mig redan mot platsens inhägnad med en barriär och föreslog, att man först skulle sätta upp en trämodell för att bättre kunna bedöma dess verkan. På den ritning, som då förelades Riksdagen, var det upptaget *tvenne* pelare och dessutom två isolerade stenplintar; dessa senare hafva nu försvunnit och man har i stället fått de båda cirkelformiga krumbukterna vid ingången och två extra pelare. Vi hafva således fått fyra pelare, om hvilka utskottet säger, att »det synes utskottet knappast låta försvara sig, att detta tillstånd får under en längre tid fortfara». Dessa två pelare skulle således göra ytterligare två statyer å 10,000 kronor nödvändiga, summa 20,000, och det hela skulle sålunda göra: för stenbarriären 24,000 kronor och 40,000 kronor för de där »konstverken». Hvad jag nu skulle vilja be kammaren om är att icke förhastas i sitt beslut utan taga sig åtminstone ett års kanske flera års funderare på saken och i stället, och detta kunde ju ske redan nästa år, fatta beslut om någon provisorisk dekorering af dessa pelare, t. ex. stenkulor eller också kugelklot i stil med

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.*

(Forts.)

dem, som redan finnas på de mindre pelarna och som framdeles kanske komma att bereda stadens ungdom nöje och motion. När vi ordentligt hunnit fundera på saken och ett ordentligt förslag föreligger, är ju tids nog se huru härmed vidare bör förfaras. Själaf skulle jag för min del helst sett, att någon välvillig människa ville motionera om ett par tusen kronor för att bli af med hela barriären och få den öppna platsen tillbaka, men jag inser, att de, som då röstat för förslaget, ej gå med på den saken, så att därom är ej värdt att nu tala.

Nu ber jag att få göra en fråga — den är kanske mycket oförsiktig, ty det finnes här i landet ett kottteri »sällskapet för inbördes beundran», och detta sällskap, som vi nog alla känna till, tycker icke om, att man korrigerar dem eller på något sätt förgriper sig på deras intressen — men icke förty skall jag dock framställa frågan: anser man verkligen, att vi nu befinna oss i en sådan *konstens blomstringsperiod*, att det är skäl, att vi binda oss vid ett beslut om att det här skall uppställas »fyra vackra statyer» af brons? Ja, kan man lyckas få fyra *vackra* statyer, då är det ju mycket bra, men det är väl icke så alldeles säkert. Jag skall för att anföra blott ett exempel be att få fråga, om herrarna tycka, att ett annat slag af s. k. konstverk, som finnes ej utanför men inom en annan af våra offentliga byggnader, hvilket jag skulle vilja kalla för den mekaniska trähästen med den lilla dockan, vittnar om att konsten står så högt hos oss? Nog vet jag, att vi ha framstående skulptörer, men huruvida de äro hågade att till det här föreslagna priset och under angifna förutsättningar åstadkomma de fyra »vackra statyer», om hvilka utskottet talar, därom är jag ingalunda säker. Man kan anbringa, hvad man vill, sätta dit några kandelabrar eller andra provisoriska prydnader, men låt oss åtminstone få vänta med statyerna. Jag har hört det förslaget framställas, att vi skulle sätta upp fyra stycken stora svenska män, men hafva herrarna sett på postamenten och ha ni tänkt på proportionerna emellan postamenten och statyerna? Jag ber få fråga, huru de »*stora männen*» skulle taga sig ut. De skulle komma att taga sig ut som fyra små portierer vid entrén till riksdagshuset men det vore väl ej lämpligt. Sätt då dit åtminstone några af våra många *små* män, om man skall tänka på proportionerna och symboliken. Jag ber herrarna tänka på att med fyra hela röstets majoritet beviljades häromdagen trots det enhälliga statsutskottets afstyrkande ett anslag af 6,000 kronor — det kostade mycket arbete att genomdrifva det — till uppmuntran af våra framstående tonsättare. Men nu vill utskottet, att man här på rak arm och utan att något detaljeradt förslag föreligger beslutar ett anslag på 40,000 kronor, utan att vi hafva den ringaste aning om den blifvande valutan, så att kanske både vi och våra efterkommande komma att få skämmas för den. Det är därför jag anhåller, att kammaren ville taga sig en funderare och ej förhastat sig eller, som man säger, köpa grisen i säcken.

Af sådan anledning anser jag mig böra yrka afslag å betänkandet.

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riksdags-
huset.*
(Forts.)

Grefve Douglas: Jag befinner mig i dag i det angenäma läge, att i afseende på det slutliga målet komma till samma resultat som den siste ärade talaren. Min uppfattning är, att statsutskottet, hufvudsakligen på grund af sin motivering, här föreslagit Riksdagen någonting, som synes mig ganska olycksbådande för den ifrågavarande platsens utseende. Det talas nämligen i motiveringen om att dessa fyra pelare skulle förses med statyer af allegorisk beskaffenhet, och min uppfattning om sådana figurer är, att de på en framstående plats skulle verka synnerligen intetsägande, ja rent af banalt. Dessa allegorier framställande handel och sjöfart, jordbruksnäring och allt det där, dessa neptuner och merkurier — vi se dem ju öfverallt här i Stockholm och annorstädes framställda i alla möjliga ämnen — de verka ytterst banalt, och ifall konstnären möjligen skulle tänkt sig dem på något från banaliteten afvikande sätt, ja, då behöfver man alltid en lång förklaring för att kunna veta hvad som egentligen menas med dem. Nej, mina herrar, svenska nationen har en så gammal ärorik historia, att vi med största lätthet skulle kunna finna lämpliga namn, hvilka skulle kunna verka såsom representanter för den tid under hvilken de lefvat, så att de statyer af historiska personligheter, som där finge sin plats, icke blott utgjorde en heder för personerna i fråga utan också en heder för den tid, under hvilken de verkat och hvilken de representera. Sådana statyer skulle här försvara sin plats, och därmed skulle början vara gjord till hvad jag för min del länge önskat, att nämligen statyer af framstående svenska män, fältherrar, statsmän, och vetenskapsmän måtte komma att få pryda hufvudstadens gator och torg. I den riktningen böra dessa fyra figurer uttänkas och framställas i samband med en fullständig plan för hela riksdagshusplatsens ordnande. Att någon tid skulle förgå, under hvilken dessa pelare finge stå kvar såsom ett slags frågetecken, är en sak som enligt min uppfattning är af mycket ringa betydelse, hufvudsaken är, att man får hit någonting, som är värdigt och för hufvudstaden prydande.

Nu mötes jag måhända af det inkastet, att hvilka namn man än här skulle föreslå, får man genast höra nämnas minst tio andra namn, och frågan: hvarför just taga denne, hvarför icke hellre taga den eller den? Och striden härom skulle nog kunna taga upp någon tid. Men, mina herrar, svårigheterna äro till för att öfvervinnas, dock öfvervinnas de ej på sådant sätt, att man kringgår dem genom att smyga sig in på ett neutralt område och, såsom nu är fråga, föreslå antingen krukor eller dekorerung med symboliska figurer, utan hufvudsaken är att här få någonting karakteristiskt för vår nation och för vår historia. Så t. ex., hvarför skulle vi icke kunna där placera en Gustaf Cronhjelm såsom representant för den tid, under hvilken vår svenska lag skapades, en Arvid Horn såsom representant för den tid, hvarunder, efter de stora krigen

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.*

(Forts.)

och den fattigdom och det elände de alstrat, Sverige mödosamt uppbyggdes på nytt, en Hans Järta såsom representant för den tid, då vår nuvarande regeringsform skapades, en Louis De Geer såsom representant för vår senaste representationsförändring? Ja, här äro fyra namn, tagna ur högen, många andra skulle kunna nämnas. Säkert är, att om den planen blefve realiserad fingo vi någonting som icke blott för oss själfva utan ock för alla, som besöka vår vackra hufvudstad, skulle verka lärorikt och för Sverige karaktéristiskt. Invändningen, att man icke här kan resa några statyer utaf framstående män, därför att de på förhand uppsatta postamenten äro för små och icke passa, den synpunkten förefaller mig bra liten och den torde icke vara skäl att länge hålla på i denna fråga.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra tillåter jag mig yrka afslag på statsutskottets hemställan, dock ber jag få säga, att därmed ingalunda är gifvet, att frågan skall i oändlighet uppskjutas utan endast att man skall taga sig betänketid för att noggrant öfverlägga om hvad som skall göras, ty att fatta beslut i frågans nuvarande mycket outhärdliga skick förefaller mig något förhastadt.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag anhåller att få säga några ord till försvar för statsutskottets betänkande, men då jag därvid har att vända mig emot de båda ledamöter af kammaren, hvilka nyss haft ordet, skall jag be att få adressera mig till den ene först och till den andre sedan, ty det är visserligen sant, som grefve Douglas nämnde, att de båda kommit till samma resultat, men detta hafva de dock gjort på oändligt olika premisser.

Herr von Möller yttrade sig i frågan och talade med mycket förakt om hela barriären och fann det vara en mycket olycklig sak med dessa fyra piedestaler. Ja, det kan ju vara möjligt, att det var någonting förhastadt med dessa pelare, att man satte dit dem innan man hade klart för sig hvad de skulle komma att uppbära. Men saken är att dessa pelare nu stå där, och man kan icke, såsom också utskottet framhållit, låta dem stå i sitt nuvarande skick; det kan väl icke förnekas, att de skrika efter någonting att sätta dit. Herr von Möller sade, att man kan gärna taga sig ett och måhända flera års funderare, och under tiden kan man ju, säger han, sätta upp några stenklot, så att det icke förefaller allt för tomt. Ja, den tanken hade jag förut hört utkastas, men då gick jag dit ut i sammanbindningsbanan för att tänka mig litet huru det skulle kunna taga sig ut, och jag betraktade då dessa små pelare som stå bredvid med sina klot, hvilka jag nu föreställde mig i förstordad form uppställda på dessa större pelare, men fick då fullt klart för mig, att de skulle blifva någonting mycket oskönt, för hvilket vi skulle få skämmas, och sålunda fann jag denna utkastade tanke icke värd något beaktande.

Således när herr von Möller ej kommit med något annat förslag, än att man skall låta dem stå tomma eller förse dem med några sådana där stenklot, finner jag hans framställning hafva en väl

negativ karaktär. Han talar om, att det väl icke är i någon konstens blomstringsperiod vi lefva. Och det är ju möjligt, att den saken kan diskuteras. Men jag tror, att det är många, som hysa en alldeles motsatt tanke mot honom och mena, att vi verkligen lefva i en konstens blomstringsperiod. Och jag tror, att, om vi skola vänta tills den tid kommer, då alla, herr von Möller inberäknad, erkänna, att vi lefva i en konstens blomstringsperiod, vi få vänta åtminstone tills vi äro döda.

*Frågasatt
uppåttande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.
(Forts.)*

Grefve Douglas vände sig mot tanken att sätta upp några allegoriska figurer på dessa pelare. Han fann, att de äro intetsägande, och påstod, att det är ett resultat, som man kommit till öfverallt, där man sett sådana. Ja, det kan jag ej neka till, att för honom, som rest mycket, och för andra, som gjort det, det ju kan vara så, att man fått se litet för mycket af allegoriska figurer, i synnerhet i Tyskland. Men jag hysar den tanken, som icke öfverensstämmer med hans, att just dessa allegoriska figurer kunna hafva det med sig, att de väcka eftertanke hos den förbipasserande stora mängden, och att de således kunna hafva ett bildande inflytande på den större befolkningen i hufvudstaden, och då jag på samma gång anser och tror, att dessa allegoriska figurer kunna blifva mycket vackra konstföremål — jag tror, att man kan hafva grundad anledning att hoppas det — tror jag, att statsutskottet gjort rätt i att tillstyrka riksgäldsfullmäktiges förslag här.

Grefve Douglas talade vackra och varmt erkännande ord för att vi skulle pryda hufvudstaden med bilder af våra stora män. Det synes mig vara en vacker tanke, men jag är mycket rädd för att det skäl, som han föraktade, nämligen att det skulle dröja alltför länge, innan man kunde komma öfverens om, hvilka som skulle sättas upp på dessa fyra pelare, är ett skäl, som verkligen talar emot, att man skulle nu förkasta statsutskottets förslag. Jag vill icke begagna mig af det argument, som herr von Möller hade, att de stora männen skulle se ut som portierer — det tror jag icke de behöfde göra — men jag anser i alla fall, att statsutskottet har fog för sin framställning, hvarför jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr von Möller: Gentemot hvad grefve Wachtmeister sade därom, att mitt förslag hade en negativ karaktär, ber jag få erinra, att mitt förslag afsåg ett *provisorium*. Hellre tillsvidare några stenklott som åtminstone blifva vackrare än *fula statyer*, som skulle blifva kvarstående i långliga tider. Det var ett provisorium jag antydde, som skulle äga bestånd, medan kammaren tog sig en funderare öfver denna sak, som jag tycker icke är ur konstens synpunkt alldeles oviktig.

När man hörde den siste talaren, lät det nästan, som om det vore den allra lättaste sak i världen både att *anträffa* och *anskaffa* konstverk. Det lät, som om man blott behöfde gå ut i en butik och säga: Var god och leverera »fyra vackra statyer»! Jag har en något olika uppfattning med hans.

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riksdags-
huset.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister är ju en erkänd konstens beskyddare, men jag ber, att i hans och kammarens minne få återföra en synnerligen roande debatt här, när vår förre vice talman, kapten Casparsson, och doktor Nyström talade om anslag till taflor i Nationalmuseum. Då sade en af dem — jag minns ej hvilken-dera —: låt oss bevilja anslag till inköp af *konstverk*, men ej till *konstiga verk*! Det visar, att jag åtminstone icke står alldeles ensam om den mening, som grefve Wachtmeister här ville bestrida. Han sade, att han hört talas om de där kloten och så gick ut i sammanbindningsbanan och då ändrade tanke. Mina herrar, jag skulle vilja uppmana herrarna att följa grefve Wachtmeisters exempel och samtliga gå ut i sammanbindningsbanan, åtminstone innan herrarne *bevilja* detta anslag.

Friherre von Schwerin: Vi hafva nyss i denna sak hört tre framstående konstkännare. De hafva egentligen varit af alldeles olika mening alla tre. Ty de två, som först yttrade sig och kommo till det resultat, att man borde uppskjuta frågans afgörande, hafva haft diametralt motsatta meningar. Det egentliga skälet för den, som talade å utskottets vägnar, tyckes mig hafva varit, att, då piedestalerna eller pelarna, hvad jag skall kalla dem, en gång stå där, då är det vår skyldighet att sätta någonting uppå dem. Det är ett skäl jag vill vända mig emot. Därför att man ansett fullt riktigt att inhägna platsen — det kan ju ur flera synpunkter vara lämpligt att hafva en demarkationslinje mellan riksdagsplatsen och gatan — därför att man nyss satt upp denna barriär, är ej sagt, att man genast skall sätta dit dessa föreslagna extra prydnader eller som i andra länder konstarbetade grindar eller sådant. Huru ofta har man ej sett platser, som varit bestämda för konstverk, stå tomma i många år? Man har sett kungl. slottets nischer, särskildt på södra sidan, i århundraden stå tomma och först genom den nyligen aflidne konungens storartade mecenatskap blifva smånigom utfyllda efter noggrant öfvervägande och ingående pröfning. Man har sett postamentet till vår störste konungs staty stå med två tomma platser nedanför, och det har dröjt årtionden, innan de blifvit, som jag hoppas, värdigt utfyllda. Hvad gör det, om dessa pelare stå tomma några år? För min del får jag säga, att det förvånade mig högeligen, att, när man framkommit med ett sådant förslag, man ej tagit det i sammanhang med frågan om reglering af hela platsen. Det äro vi väl öfverens om allihop, att platsens nuvarande utseende är ett provisorium. Vi hafva planterat träd och anlagt gräsmattor, till och med på den s. k. puckeln nere vid strömmen, samt blomsterrabatter, men det är väl ej meningen, att det skall blifva så i alla tider. Vi hafva hört förslag, att på riksdagshusplanen skall uppställas en staty af någon af våra konungar eller en större fontän. Frågan om anordnandet af detta monument bör väl emellertid stå i sammanhang med den föreliggande frågan. Och jag kan icke förstå, hvarför

icke med denna fråga kan anstå, och hvarför man ej skall använda det goda sättet, att, när man kommit så långt, att ett definitivt ordnande skall realiseras, man utlyser en täflan mellan framstående konstnärer i fråga om lämpligaste sättet för platsens inordningställande. Jag tror, att det skälet, att man genast i år skall fylla pelarna, är ett skäl, som kan hafva sina sidor, men det verkar ej på mig, och jag tror, att det ej ligger den minsta fara i att dröja och tänka på saken. Därför ber jag, mina herrar, att få yrka afslag å betänkanDET för närvarande.

Ifrågasatt uppsättande af statyer å de fyra pelarne framför riksdagshuset.

(Forts.)

Friherre Akerhielm: Jag kunde inskränka mig till att instämna med den siste talaren, då jag har alldeles samma uppfattning som han. Redan då jag tog kännedom om detta betänkande, kände jag mig mycket obenägen att sluta mig till det samma, och den diskussion jag i dag åhört har ytterligare övertygat mig om att man skulle handla mycket oklokt, om man fattade ett sådant beslut, som utskottet föreslår. Jag tycker, att det är mycket djärft att bestämma sig för en utgift af 40,000 kronor för någonting, som man ej vet, huru det skall se ut. Och det förefaller mig, som om frågan bör lösas i sammanhang med ordnandet af riksdagshusplatsen i dess helhet. Ty naturligtvis kan man ej gärna förneka, att det kan vara mycket beroende af huru platsen i dess helhet kommer att ordnas, huru man bör anordna dekorationer på pelarna. Vidare förefaller det mig mycket begärdt, att vi skola anslå denna summa, utan att hafva något förslag till huru det kommer att se ut, allenast en naken bestämmelse, att det skulle vara statyer, föreställande det och det, utan utförda skisser, som angifva, huru det skall vara. Därför tycker jag som den siste talaren, att, innan Riksdagen fattar beslut, det borde utlysas en täflan till ordnande af hela riksdagshusplatsen. Denna är af så framstående betydelse i Stockholm, att det ej kunde anses som bortkastade penningar att anskaffa ett sådant förslag, innan Riksdagen besluter i frågan. Och då det alldeles icke kan vara till något men att uppskjuta frågan, ber jag att få instämna i yrkandet om afslag.

Herr Cavalli: I den strid om konst och konstverk, som här pågår, tager jag ogärna del. Men då jag det oaktadt yttrar mig, sker det därför, att jag i ett föregående stadium af frågan haft med den att göra. De två förste talarna i frågan, som kommo till samma resultat på väsentligt olika premisser, hade dock det gemensamt i premisserna, att de båda önskade vinna tid. Och en talare, som stått på deras sida under debatten, drog ut konsekvensen i fråga om den tid de ville vinna. Ty han talade om att det kan förflyta århundraden, innan statyer komma upp där de äro afsedda att stå. Och äfven om det ej behöfde dröja så länge i detta fall, bör man göra klart för sig, att lång tid måste förflyta, innan frågan kommer upp igen. Därför att det råder meningsskiljaktighet om hvad som skall och bör göras, så frågar jag herrarna: om herrarna vilja,

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.*

(Forts.)

på sätt herr von Möller föreslagit, gå ut och betrakta pelarna. Om ni det göra, skola ni nog finna, att det icke kan vara lämpligt, att pelarna stå utan att förses med någon prydnad. Detta var afsedt, då de ställdes upp. Godkännes nu icke statsutskottets förslag, förblifva pelarna sådana som de nu äro. När fråga var om anbringande af barriären, rådde det många olika meningar om dess uppsättande, och jag hörde dem, som med stor ifver förklarade, att det var ett vanhelgande af platsen att sätta upp barriären. Men jag skulle vilja fråga, om ej barriären, som står där, pryder sin plats, och min bestämda öfvertygelse är att trots herr von Möllers beklagande af konstens ståndpunkt här i landet vi skola kunna få statyer, som pryda barriären och göra den ännu vackrare.

Nu säges vidare här, att vi skola vänta, tills platsen i dess helhet blir reglerad. Ja, mina herrar, det är ett kompliceradt program. Ty med platsen menar man väl också Strömparterren och området ända ned till strömmen. En del af platsen tillhör nämligen ej staten, utan Stockholms stad, och utan att på något sätt vara initierad i Stockholms stads angelägenheter, tror jag mig kunna säga, att den tid, då man kan tänka sig, att platsen skall vara definitivt ordnad, måste betecknas såsom ganska aflägsen.

Herr von Möller hade bland sina recept till frågans lösning ett, som heter: kandelabrar där i stället! Men herrarna föreställa sig väl ej, att fullmäktige i riksgäldskontoret gått in till Riksdagen med denna fråga, utan att hafva öfvervägt den utvägen också. Den sammanhänger med hela belysningsfrågan på Norrbro. Kandelabrar kunna ej lämpligen anbringas där, emedan belysningssystemet är ett helt annat på Norrbro än det, som skulle lämpa sig för dessa pelares användning i belysningssystemet. Och under åtta månader af året är Riksdagen ej samlad. Skall det ändock vara belysning på statens bekostnad under den tiden i dessa kandelabrar? Jag tror därför, att kandelaberfrågan får lämnas ur räkningen.

Nu varnade den siste ärade talaren för att redan nu fatta beslut. Man skulle då besluta sig för något, som man ej vet, huru det ser ut, sade han. Men denna framställning är ej alldeles riktig. Af betänkancket här framgår, att fullmäktige i riksgäldskontoret till statsutskottet öfverlämnat skiss till en staty äfvensom fotografier af samtliga för pelarna afsedda fyra statyer. Statsutskottet har således kunnat taga del därpå, och om de af herrarna, som äro intresserade, vilja gå ut i stora galleriet, finnas statyen och fotografierna där. Man kan ej säga, att vi besluta öfver något, som man ej vet, huru det ser ut, då det utvisas genom dessa fotografier och en modell. Och skulle den angifna regeln gälla, blefve vår budget afsevärdt mindre. Ty vi besluta mycket större saker, som man ej vet, huru de se ut, än dessa, som kosta 40,000 kronor. Till detta riksdagshus har Riksdagen beviljat miljoner på miljoner, utan att man visste, huru en mängd detaljer skulle se ut.

Genom hvad jag nu anført, har jag sökt gifva några skäl för bifall till statsutskottets hemställan, till hvilken jag yrkar bifall. Och jag vill varna herrarna för att följa herr von Möllers råd att

gå ut i stora galleriet och se på platsen. Jag förmodar nämligen, att herr von Möller stannar inne, och då voterar han ner oss allihop.

*Ifrågasatt
uppsättande af
statyer å de
fyra pelarne
framför riks-
dagshuset.*

(Forts.)

Friherre Tamm: Den siste ärade talaren frågade oss huruvida icke, oaktadt protesterna, som afgåfvos, när det var fråga om uppförande af denna barriär, numera dock erkännes, att den är en verklig prydnad för Norrbro? Jag skall be att få våga det påståendet, att jag erkänner icke, att den är en prydnad. Jag skulle helst se, att den vore borta.

Det har af två talare blifvit anfördt, att det vore oklokt att uppsätta dessa prydnader, utan att göra det i sammanhang med ett fullständigt ordnande af planen framför riksdagshuset. Det synes mig vara så gifvet, att man bör gå så till väga, att jag därför yrkar afslag å utskottets hemställan.

Men efter jag har mig bekant, att man söker åstadkomma en verklig plan för ett värdigt ordnande och prydande af platsen framför riksdagshuset, tror jag ej, att det skall behöfva dröja så lång tid, som man förmodat, innan saken kan blifva lyckligt och väl ordnad. Den planen omfattas bland våra konstnärer med så lifligt intresse, att från dem säkerligen skall komma ett godt och vackert förslag. Då för mig det synes alldeles gifvet, att hela platsens prydande bör ordnas i ett sammanhang, kan jag för min del icke vara med om ett bifall till det af statsutskottet här framlagda förslaget, utan jag tillåter mig att instämma med dem, som yrkat afslag.

Jag ber att få tillägga, då den siste talaren hänvisade till det som är förslaget till utförande att detta tilltalar mig ingalunda. Ty hvad som förevisas här i rummet bredvid synes mig ej göra skäl för uttrycket skönhet i konsten. Jag yrkar afslag.

Herr Wieselgren: Jag kan icke neka mig att instämma med dem, som påpekat banaliteten i den dekorering af barriären, som här är ifrågasatt. Det är någonting, som så många gånger har försökts, att allegoriserade vetenskapen och konsten och handeln och sjöfarten och industrien och jordbruket, så att det är nära på antagligt, att, äfven om konstnärer af rang skulle befatta sig med denna uppgift, de dock icke kunde lyfta den upp ur, om jag så får säga, det hvardagligas, det schablonmässigas sfär. Öfver hela förslaget hvilat, tyckes mig, en för stark färg af en annan »allegorisering», d. v. s. af representanterna härinne i det hus, framför hvilket barriären står. Lika gärna skulle man, tycker jag, kunna föreslå, att barriärens pelare pryddes med en högerman och en vänsterman, en socialdemokrat och en kyrkomötesman; det blefve naturligtvis »til syvende og sidst» någonting i samma väg, som dessa allegoriserade verksamhetsgrenar skulle komma att uppvisa. Mig förefaller det, som om platsen, som ju så ofta nämnts såsom Sveriges hjärta, denna af naturen utomordentligt begåfvade lilla plats i Sveriges hufvudstad, skulle kunna få lof att oberoende af det där sammanhanget med repre-

Ifrågasatt uppsättande af statyer å de fyra pelarne framför riksdagshuset.
(Forts.)

sentanterna innanför riksdagshusets väggar dekoreras efter mera poetiska och konstnärliga utgångspunkter. Den nordiska myten liksom den svenska historien gifva sannerligen mycket bättre ämnen än dessa af utskottet föreslagna. Och jag har ingenting emot att vänta, om jag får någonting bättre än detta, som lofvas oss snart. På den grund ber jag att få instämna med dem, som yrkat afslag.

Friherre Akerhielm: Herr Cavalli nämnde i sitt anförande, att man saknade upplysning om huru dessa statyer skulle komma att se ut, och förklarade, att skisser finnas därute i galleriet. Då ber jag få fästa uppmärksamheten på att utskottets hemställan åtminstone icke går ut på att statyerna skulle utföras efter några vissa skisser, utan det är alldeles lämnadt öppet, hur dessa statyer skulle komma att se ut. Men är det verkligen så, att det är meningen att utföra dem i öfverensstämmelse med de skisser, som äro utställda i galleriet, är det för mig ett ytterligare skäl att yrka afslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna memorial hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 31 sistlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af dödsstraffet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ifrågasatt höjning af statsbidraget till folkskoleväsendet.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 27 och 28 nästlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 5, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ökad statsbidrag till folkskoleväsendet.

Sammansatta stats- och lagutskottet hade till behandling förehåft följande hos Riksdagen väckta motioner, afseende skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ökad statsbidrag till folkskoleväsendet, nämligen: inom Första Kammaren, n:o 5, af greve *Hugo Wachtmeister* samt inom Andra kammaren, n:o 11, af herr *J. O. Forssling*, n:o 35, af herr *M. E. Svallingson*, n:o 71, af herr *N. Nilsson* i Skärhus, n:o 103, af friherre *A. T. Adelswärd* och, n:o 113, af herr *E. Jonsson* i Freluga.

Utskottet hade af anförda skäl i föreliggande utlåtande hemställt,

a) att grefve Wachtmeisters samt herrar Forsslings och Nilssons i Skärhus motioner, nämligen n:o 5 i Första Kammaren samt n:is 11 och 71 i Andra Kammaren, icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda;

b) att herr Svallingsons motion, n:o 35, icke måtte af Riksdagen bifallas;

c) att friherre Adelswärds motion, n:o 103, icke måtte af Riksdagen bifallas: samt

d) att herr Jonsson i Freluga motion, n:o 113, icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

Reservation hade anförts af, bland andra, herr *Hammarlund*, som yrkat

a) att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta anställa utredning, dels huruvida, i hvilken utsträckning samt under hvilka villkor skoldistrikt, särskildt sådana, som för vården af sitt folkskoleväsende blifvit i högre grad betungade af utgifter, måtte utöfver nu utgående statsbidrag erhålla ytterligare bidrag för bestridande af kostnaderna för vissa utgifter för folkskoleändamål, dels ock angående de sannolika kostnader, som härigenom skulle åsamkas statsverket, samt därefter för Riksdagen förelägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda;

b) att, i den mån förevarande motioner ej härigenom blifvit besvarade, desamma icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Grefve Wachtmeister, Hugo: Ehuru jag har anledning att frukta, att denna fråga icke väcker någon resonans i kammaren, kan jag dock icke underlåta att något uppehålla mig vid densamma. Jag erkänner, att jag närmast blef förvånad förra året öfver den obestridligen välvilliga afslagsmotivering statsutskottet då gaf min motion i samma syfte. Jag kunde ej värja mig för tanken: »timeo danaos et dona ferentes». Och utgången i år har grundligt besannat mina farhågor. Utskottet, som förra året yttrade, att »en utredning i den af motionären angifna riktning skulle enligt utskottets förmenande otvifvelaktigt vara af stor vikt för afhjälpande af de olägenheter, som för närvarande måste anses råda i afseende å ojämn kommunalbeskattning för folkskoleändamål», har i år till den grad ändrat ståndpunkt, att utskottet anser den af mig ifrågasatta utredning vara synnerligen omfattande och svarartad. Utskottet kan ej anse önskvärdt, att åtgärder vidtagas för åstadkommande af en jämnare kommunalbeskattning för folkskoleändamål, och slutar med att hänvisa till den af herr Staaff m. fl. väckta motionen, som föreslår — en mycket vidlyftigare utredning. Hvad innebär då denna motion? Antingen en i verklig mening allsidig utredning för att möjliggöra eu verklig kommunalskattutjämning, en full klarläggning af fattigvårdens och skolväsendets ställning och behof inom de

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

särskilda kommunerna, dessas bärkraft, jämväl grundad på taxeringsvärdenas förhållande sins emellan, och för öfrigt en historik öfver utvecklingen af de kommunala finanserna — allt ett ofantligt perspektiv, från hvilket kammaren förra året med eftertryck vände sig — eller ock innebär motionen endast en begäran om undersökning, hvilka kommuner äro mest betungade och om orsakerna till betrycket — saker, som i stort sedt redan äro kända, tack vare tillgänglig statistik och vanlig iakttagelseförmåga. Men huru missförhållandena skola afhjälpas, därom nämner herr Staaffs motion intet. Afsikten kan väl icke vara att med runda summor i allmänhet understödja de kommuner, som äro i behof däraf, ty här ställer sig kommunernas fria ekonomiska befogenhet i vägen. Men vill man ett positivt resultat, måste man peka på en väg, som är möjlig att följa. Jag för min del är orubbligt öfvertygad om att några positiva åtgärder med snaraste måste vidtagas.

Här framhölls förra året, hvilket förslamande inflytande på de rena landskommunernas utveckling de oskäligen höga skatterna utöfva. För att taga ett drastiskt exempel kan jag nämna, huru som i Karl Gustafs kommun i Älfsborgs län kommunalskatten år 1904 uppgick till 3 kronor 16 öre och år 1905 till 2 kronor 95 öre per fyrk, d. v. s. 29 kronor 50 öre per bevillningskrona. Läger man härtill präst- och kronoskatt samt vägunderhåll, omsatt i penningar, så kommer man till ett sammanlagdt skattebelopp, som sannolikt närmar sig 50 % af inkomsten. Nu säger man visserligen, att detta bevisar ingenting, ty taxeringsvärdena äro för låga. Men detta resonemang är fullkomligt ohållbart — kanske äro taxeringsvärdena för låga, hvilket dock ej är bevisadt, men inkomst af kapital och arbete har ju ingen nytta däraf.

Det talas så mycket i våra dagar om immigration och hvad som bör göras för att befordra densamma. Hvad tro herrarna en immigrant, som förvärfvat ett litet kapital utöfver den jordbit, han förskaffat sig, skulle säga, om han hamnat i Karl Gustafs kommun och för öfrigt icke endast där utan i någon af de talrika andra kommuner, där säkert sammanlagda skattebeloppet uppgår till cirka 25 % af inkomsten. Exempel härpå äro lätta att finna, främst inom Älfsborgs län, Bohuslän, Gottlands och Jämtlands, men äfven från Kristianstads och Blekinge län, samtliga de norrländska länen och annorstädes.

Någon immigration är ju här otänkbar, någon industri kan ej här växa upp, utvecklingen är stängd för en obegränsad framtid.

Jag kan icke finna annat än att dylika förhållanden måste afhjälpas, samtidigt som jag erkänner, att man icke bör sikta för högt, då det gäller att bringa hjälp.

Af många skäl anser jag icke lämpligt, att hela frågan om utjämning af de kommunala skatterna löses i ett sammanhang, ty de olika områdena för den kommunala beskattningen hafva icke något organiskt sammanhang, och frågan får en alltför gigantisk omfattning. Hvarje område bör behandlas för sig, hvilket ju i någon mån redan blifvit fallet beträffande fattigvården och på

sista tiden äfven i fråga om prästerskapets löne reglering. Då jag särskildt vändt mig till skolskatterna, har det skett dels därför att dessa utgöra den obestridligt största utgiftsposten i den kommunala budgeten, dels därför att folkundervisningen måste erkännas vara ett statsintresse, hvars tillgodoseende fordrar ett stats reglerande, men som af praktiska skäl öfverlåtits åt kommunerna. — Om, såsom utskottet anser, fattigvården är ett statsintresse, i lika grad berättigadt till understöd, vill jag icke åtaga mig att på rak arm besvara. — Vidare är folkundervisningen såsom statsintresse på många ställen vanvårdad trots de grannlåter vi i utländska tidningar läsa därom. Till sist är en utredning i detta hänseende relativt lätt, och statsanslagen till folkundervisningen kunna kontrolleras, tack vare en redan befintlig inspektion. Jag vågar i motsats mot utskottet påstå, att en utredning är *relativt* lätt, ty de faktorer, som komma i fråga, finnas redan tillgängliga. Uppgifter om utdebiteringen för skoländamål kunna ju lätt erhållas, likaså uppgifter om huru folkundervisningen inom de olika socknarna är ordnad. Under frågens behandling tillkomma ju åtskilliga nya synpunkter, såsom herr Hammarlund i sin reservation framhållit, men det moment, hvarpå utskottet lägger så stor vikt och som i år upptagits af herr Staaß, nämligen den kommunala bärkraften och den vanvård, som möjligen nedsatt densamma, kan icke enligt mitt förmenande i detta sammanhang spela någon afsevärd roll. Oskäligt stora skolskatter blifva väl icke rättvisare, därför att utdebiteringen för andra utgifter är lindrig och vice versa, icke heller röner väl fyrktalet något särskildt inflytande af en kommuns järnvägsaffärer eller dylikt. Allt detta resonemang om vanvård af kommunens angelägenheter vittnar för öfrigt om en viss okunnighet om dessa rena landskommuners — hvilka det här närmast gäller — affärsförhållanden. De storartade skolpalatsen, de planlösa skuldsättningarna, de obetänkta järnvägsföretagen äro knappast att söka här. Om man bläddrar aldrig så mycket i statistiken, skall man finna, att dessa utgifter, de s. k. öfriga utgifterna, tynga mest på industrikommuner och dem, som ligga nära stora städer, under det att de rena landskommunerna äro tämligen fria från dem. En ömmare punkt är då ojämnheten i taxeringsvärdena, men denna kan icke af någon utredning klarläggas. Det är att hoppas, att med en lifligare jordomsättning och därigenom att industriens målsmän få mera inflytande i taxeringsnämnderna, äfven detta småningom skall utjämnas.

Jag har hört den invändningen, att den kommunala skatteutjämningen skulle innebära en socialistisk tanke, men ett dylikt föreställningssätt torde vara produkten af en oklar tankegång, särskildt hvad gäller skatt till kyrka och skola. Den kommunala beskattningen hvilar på urgammal historisk grund och icke på någon slags beräkning om lika ekonomisk bärkraft och utvecklingsmöjligheter, som sedan möjligen skulle hafva försummats. Det finnes icke något rimligt motiv, enligt mitt förmenande, hvarför

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
visendet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

den kommunala skattebördan skall tynga så ojämnt. Densamma blir nu beroende på faktorer, hvarpå innebyggarna icke i ringaste mån kunna inverka. Särskildt hvad skolskatten beträffar, blir det fyrktalet, antalet invånare per kvadratkilometer och kommunens geografiska gränser, som verka bestämmande på dess storlek. Endast endera af dessa faktorer kan verka därhän, att i två socknar med samma storlek, samma befolkningstäthet och samma fyrktal beskattningen blir helt annorlunda, därför att den ena kommunen är långsträckt och den andra cirkelrund. Detta är icke endast en tom spekulation, utan har sina talrika motsvarigheter i verkligheten. Jag framhöll i min motion förra året, hvilka ojämnheter kunna förekomma inom samma län och samma härad. I Blekinge finnes en socken med 23 öres utdebitering med fullt ordnad folkskoleundervisning i tidsenliga lokaler; ett par mil därifrån en socken med 73 öres utdebitering med halftidsläsning i oändamålsenliga skolhus; i Marks härad en socken med 8 öres utdebitering, under det att den i en grannsocken utgör 112 öre. Ja, säger man, detta är gamla bekanta saker, men det kan icke hjälpas. Skulle staten börja bevilja anslag utan någon fast beräkningsgrund, skulle pretentionerna stiga i oerhörd grad. Man skulle bygga luxuösa skolhus, hvar och en skulle fordra att få skola framför sin egen dörr. Jag tror dock, att många sätt finnas för att kontrollera och stäfja dylika pretentioner. I Danmark lämnar skolfonden anslag till hårdt betungande kommuner, därvid hänsyn toges till såväl kommunernas bärkraft som den relativa utdebiteringen. Anslag få lämnas vare sig på viss tid, högst tio år, eller till särskilda ändamål såsom uppförande af skolhus. Jag tror, att här i Sverige enklaste vägen vore, att staten lämnade anslag med en viss bråkdel af det belopp, som öfverstiger medelutdebiteringen per fyrk i landskommunerna eller — såsom herr Hammarlund i sin reservation framkastat — hvad som öfverstiger t. ex. 30 öre per fyrk. Gentemot invändningen, att detta skulle föranleda krångliga årliga utredningar, skulle man ju kunna tänka sig 5 års anslag, beräknade efter 5 års medeltal.

Till sist har utskottet påpekat den ofantliga tyngd, som skulle drabba budgeten utan att motsvarande allmänna lättnad vunnas i den kommunala beskattningen. Jag vill gärna erkänna, att här är fråga om ett stort belopp, som måhända kommer att röra sig om ett sju-siffrigt tal. Om detta komme att motsvaras af en allmänna lättnad i de kommunala skatterna, skulle det kanske icke möta så stort hinder för att genomföra frågan i denna kammare. Nej, det *blir* en större tyngd för större delen af befolkningen, men de fattiga landskommunerna skulle befrias från en mycket stor börda, och därmed vore en gärd af rättvisa lämnad.

Jag tror det vore klokt af denna kammare att i någon mån söka möta krafven på rättvisa i detta fall, de komma nog annars att växa till i styrka. Att de icke redan nu med mera skarpa framträd, beror nog på vår landtbefolknings konservativa och

tåligen skaplynne, men det växer upp en klass af handlingskraftiga småbrukare, hvilka nog skola veta att taga upp krafven. Om de då hålla sig till partiella lindningar, och om icke snarare parollen skall blifva: statens öfvertagande af den kommunala budgeten i dess helhet, är ovisst. Vissa tendenser härtill kunna spåras redan nu i åtskilliga af de föreliggande motionerna. Jag har försökt att i min motion, som går i samma riktning som två motioner i Andra Kammaren och med hvilka herr Hammarlund i sin reservation i sak förenat sig, finna en moderat väg för skatteutjämning, hvilken skulle kunna leda ifrån ytterlighetskrafven. Jag tror icke, att en rent negativ ståndpunkt gör detta. Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till den af herr Hammarlund vid betänkandet fogade reservationen.

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

Herr Billing: Äfven om man medger, att den siste talaren kan hafva rätt i mycket af hvad han sade, kan man dock känna sig bestämdt förhindrad att tillstyrka bifall till hans motion. Denna motion är endast en del af en hel rad sträfvanden, som med åtskilliga modifikationer dock gå i samma riktning. Och den frågan, som nu behandlas, är en mycket stor ekonomisk fråga. Gärna skall jag erkänna, att mellan olika kommuner finnas stora ojämnheter i den kommunala beskattningen, och det icke blott i fråga om utskylderna för skolväsendet utan också i fråga om tillgodoseende af andra kommunens behof. Den ena kommunen är synnerligen hårdt belastad af skolutgifter, en annan af fattigvårdstunga, en tredje af vägunderhåll och den fjärde af något annat. Och det kan väl icke vara rätt, som den siste talaren sade, att man vid ett utjämning af dessa ojämnheter icke berde taga hänsikt till de särskilda kommunernas bärkraft, utan skall en ojämnheter uti den kommunala beskattningen genom statens försorg utplånas, har man väl ungefär samma skyldighet att taga hänsyn till behofven, vare sig att tyngden beror på den ena eller andra orsaken, och i alla händelser taga i beräkning, hvilka krafter finnas att bära bördorna. Vidare kunna dessa ojämnheter i beskattningen vara mer skenbara än verkliga, beroende på — som den siste talaren också erkände — olika grunder vid taxeringarnas uppgörande. Ty en fyrk i en kommun betyder visst icke alltid detsamma som en fyrk i en annan. Också bör man icke förgäta, när man söker få en statistik öfver kommunernas utskylder, att denna statistik stundom kan vara beroende på rent tillfälliga förhållanden, och att uttaxeringen det ena året eller under loppet af några få år drifvits upp af speciella orsaker, som icke äro fortvarande. Och slutligen vill jag om dessa ojämnheter säga, att de kunna icke utjämnas, utan lika visst som det finnes fattiga och rika enskilda personer och detta kan icke hjälpas, lika visst kommer det i vårt land att finnas rika och fattiga kommuner. Man kan icke tänka på möjligheten att helt utjämna denna åtskillnad.

Jag tror icke, att man i detta hänseende och särskildt beträffande folkskolebudgeten kan eller bör gå längre än Riksdagen redan

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

gjort och hvartill utskottet hänvisat, nämligen att staten träder emellan i särskilda undantagsfall, där man individuellt pröfvar den enskilda församlingens förhållanden och tar hänsikt till alla de faktorer, som böra inverka på beslutet.

Denna motion liksom de andra, som omförmälas i detta betänkande, äro alla yttringar af den tendens, som gör sig alltmera bred och stark, nämligen tendensen att öfverflytta på staten hvad som hittills ålegat kommunerna eller enskilda. För min del har jag alltid haft synnerligen stora betänkligheter mot detta. Emellertid har den tendensen vunnit framgång inom Riksdagen, och jag tror, att den tvingat, pressat sig fram längre än som varit hälsosamt. Helt visst är det ganska farligt att gifva stort eller större utrymme åt den. Jag vet väl, att man invänder mot detta, att det kan icke ekonomiskt anses såsom en fara eller skada, att staten åtager sig kostnader, som annars skulle hafva ålegat kommunerna, utan att detta blefve blott ett öfverflyttande af bördor från de svaga skuldörorna på de starkare. Om det verkligen blefve så, skulle man icke behöfva frukta för den nämnda tendensen, men jag tror icke, att det så blir, utan att, såsom ock erfarenheten visat, i samma mån staten tar på sig nya tyngder, kommunerna icke blifva mindre skattdragande eller, rättare sagdt, mindre skattläggande. Utskottet uttalar detta, den siste talaren bytte visserligen ut orden i utskottets betänkande, så att de fingo en annan mening, men det gör detsamma. Utskottets uppfattning är emellertid, att om man på detta sätt befriar kommunerna från en tunga, blir icke i allmänhet följden den, att kommunalskatterna blifva mindre, utan blott att beskattningen ökas på annat sätt.

Nu kommer jag till en annan fråga, och jag skulle gärna önska, att herrarna ville ägna hela sin uppmärksamhet, icke åt hvad jag säger, utan åt saken, därför att den är i hög grad allvarlig. Jag känner ett behof, särskildt då jag fått hedern att vara statsutskottets ordförande, att accentuera den saken för herrarna så, att den icke måtte lämnas ur sikte vid denna fråga eller de många andra fall, som här komma att föreligga till behandling. Huru skall det gå, om den tendens, som vid denna riksdag gjort sig gällande, vinner framgång, den tendensen nämligen att lägga på stadsbudgeten den ena stora bördan efter den andra och på samma gång fråntaga staten den ena stora inkomsten efter den andra. Man vill å ena sidan lägga på staten en börda och å andra sidan beröfva staten kraften att bära den. Jag skall icke räkna upp alla de försök, som gjorts i motioner vid denna riksdag att flytta från kommunerna på staten utgifter af det ena eller andra slaget och på samma gång fråntaga staten t. ex. brännvinsmedlen, för att icke tala om tullmedlen och andra inkomster.

Låt oss ett ögonblick stanna vid blott de punkter, som här föreligga, eller de motioner, som af det sammansatta stats- och lagutskottet afstyrkts, men tillstyrkts af reservanter. Den första motionen, den af greve Wachtmeister väckta, är ju den lindrigaste, men i alla fall visst icke af ringa innebörd. Han sade själf, att, om

man bifaller hans motion, detta i alla händelser skulle leda till ett sjuisiffrigt anslagsbelopp. Jag är säker på, att det icke skall dröja länge, förrän den åttonde siffran också blir uppnådd. Men så hafva vi de andra motionerna, däraf en, som yrkar på, att staten skall taga på sig hela den kontanta aflöningen till folkskollärarna. Detta skulle efter 1906 års statistik strax öka utgifterna med 3 miljoner kronor, hvilket belopp dock icke på långt när räcker, då ju oupphörligt nya folkskolor inrättas och således äfven nya lärartjänster. En annan motionär, friherre Adelswärd, har äfven på detta område slagit rekordet som djärf motionär, ty med honom kan icke någon i detta hänseende mäta sig i djärlighet. Han föreslår, att staten skall åtaga sig *åtminstone* hela aflöningen till skollärarna, således hela den kontanta och naturaaflöningen — detta således till att begynna med, sedan kommer man till det andra, byggande af skolhus. Bortsett från det sistnämnda, skulle genom endast själfva aflöningens öfvertagande budgeten i ett slag ökas med 10 miljoner kronor.

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Jag hoppas nu, att herrarna artigt och vänligt afslå grefve Wachtmeisters motion samt slå ihjäl de andra motionerna, så att de bli ännu dödare, som den gamle lektoren sade. Om de nu alla afslås, är det ändock bekymmersamt nog, och jag begagnar detta tillfälle att lägga herrarna på hjärtat några siffror. Äfven om dessa och andra under riksdagen framkomna stora anspråk på statsbudgeten i fråga om dess öfvertagande af de kommunala utskylterna afvisas, är upprättandet af stadsbudgeten vid denna riksdag en ganska allvarlig sak. Herrarna hafva väl icke räknat, men åtskilliga inom statsutskottet hafva gjort det, och jag skall be att få påpeka några siffror, för att herrarna skola se, till hvilka utgiftssummor man kommer. Endast löneförhöjningar och lönetillägg — hufvudsakligen komma de väl att bifallas — skola belasta budgeten med 8 miljoner kronor, ersättningar för utgifna förskott gå löst på 1 miljon kronor. När man så tänker på, hurudan den ekonomiska ställningen i vårt land nu är, är det icke underligt, att man blir bekymrad. Herrarna hafva nyss sett ett cirkulär från generaldirektören och chefen för järnvägsstyrelsen, innehållande redogörelse för järnvägarnas utgifter och inkomster under januari 1908. Det utvisar, att utgifterna ökats med 33 %, men inkomsterna? Hafva de ökats? Nej, de ha minskats. Här se herrarna resultatet af ett beslut, som sisilidne Riksdag fattade.

Jag tror, att man skall vara försiktig, och jag tror, att man skall akta sig för att betrakta en sak isolerad för sig, skild från andra. Man bör tvärtom försöka att se hvarje sak i dess stora sammanhang.

Hvad nu särskildt beträffar folkskolan och öfverflyttning af kostnaderna för densamma från kommunerna till staten, så är det dock icke blott den ekonomiska synpunkten, som gör mig till bestämd motståndare mot förslagen härom, utan det är också en annan synpunkt. Det är icke blott en fras utan verkligt innehåll, att det ligger vikt på att folkskolan fortfar att vara en kommunal institution, som endast stödjdes af staten. Det ligger vikt på

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

att vår folkskola på det sättet äges, styres och influeras från församlingarna. Och hvar tro herrarna det skulle sluta, om man öfverflyttade på Riksdagen att bestämma utgifter för våra folkskolor? Nog hafva vi väl tillräcklig erfarenhet för att kunna ana det.

Nu är det ledsamt, såsom den siste talaren sade, om på somliga håll folkskolan icke kan utveckla sig såsom man önskar. Ja, det är ganska ledsamt, att vi icke i alla våra församlingar kunna ha folkskolor af typen A, utan att man på somliga ställen och på många ställen får nöja sig med typen E, ja till och med med typen F. Men jag tror, att man kan öfverdrifva betydelsen af detta. Och om jag nu säger en kättersk sats, så är det icke så farligt här. Jag är förvissad om att hufvudvikten icke ligger på typen A i motsats till typen E, utan att en öfvervägande vikt ligger på hurudana lärarna äro. En småskollärarinna, som undervisar i en skola af typen F, kan vara sin församling till lika stort gagn som en lärare vid en skola af typen A. Därför kan jag verkligen icke underskrifva hvad statsutskottet i fjor yttrade i denna fråga. Jag gratulerar mig själf till att jag icke var med i statsutskottet i fjor, då utskottet skref de i hög grad — jag ber om ursäkt, att jag använder detta uttryck — i hög grad oförsiktiga orden, hvilka inneburo en önskan att få frågan om halftidsläsning undersökt. Det var farliga ord. Dem bör man icke upprepa i år, utan med bestämdhet visa tillbaka.

Slutligen har det sagts, att här nu är fråga om blott en utredning, och den siste talaren var verkligen så optimistisk, att han sade, att en sådan utredning skulle vara relativt lätt. Nej, den är icke relativt lätt, utan den skulle verkligen blifva grufligen svår. Men om den också vore relativt lätt, skulle den i alla fall kunna vara ganska betänklig. Jag menar, att om man företager en sådan utredning, har man med detsamma lofvat, att man vill vara med om det resultat, som med densamma skulle motiveras.

Men jag vill också här tala såsom statsutskottsledamot och säga, att dessa relativt lätta utredningar kunna i alla fall blifva ganska dyrbara, och i all synnerhet blifva de grufligen dyrbara, när det är fråga om folkskolan. Det har man erfarenhet om. Veta herrarna hvad kommittéer hafva kostat, för hvilka ersättning skall beredas på budgeten i år? Om jag bortser från följande rubriker, hvilka väl emellertid också till väsentlig del beteckna kommittéer, nämligen »biträde», »undersökningar» eller »utredningar» samt blott medtager de sakkunniga och kommittéerna, så rör det sig dock om ersättningar till mer än 420,000 kronor. Men nu är det fråga om folkskolan och huru dyrt det ställer sig, när man har att göra med folkundervisning. Och då kommer jag ännu en gång till tal om seminariekommittén. Man tycker, att en sådan undersökning som om folksskoleseminarierna skulle väl vara relativt lätt. Den är också relativt lätt, och ändå står på ersättningslistan redan ett belopp af nära 54,000 kronor såsom godtgörelse för denna kommitté. Ännu har kommittén i alla fall icke hunnit

långt. Man har icke tryckt det minsta, och följaktligen återstår kanske lika mycket att betala. Hvad tro herrarna då, att en utredning rörande folkskolan i afseende å halftidsläsning och kommunernas beskattning för skolan skulle kosta? Det blefve minnsann icke en obetydlighet.

Jag kan icke annat än finna, att denna sträfvan, som här gör sig gällande i motionen, är farlig, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

Grefve Hamilton, Raoul: Jag skulle kunna underskrifva det som den siste talaren anförde i hvad det gällde en förmaning till oss att vara försiktiga med afseende å statsutgifterna. Men den ärade talaren yttrade sig här såsom om det skulle hafva varit fråga om en ny statsutgift. Det synes mig då, att den ärade talaren velat uppdraga en alltför skarp skillnad mellan staten och de skattdragandes intressen. Här gäller det en utgift, som redan finnes, som utgår till skolan och som utgår på grund af Riksdagens beslut. Riksdagen har beslutat, att skolundervisningen skall vara obligatorisk, och Riksdagen har fastställt minimilönerna för skollärarna i de olika församlingarna. Således är det icke fråga om någon ny statsutgift eller att öka skatterna för de skattdragande. Det är blott fråga om att utjämna de skatter, som tynga dem på ett alltför ojämnt och orättvist sätt, och att de mera kraftiga skatteobjekten skola hjälpa de mindre kraftiga att bära de stora skattebördorna.

Vid en af reservationerna finnes fogad en tablå, som jag förmodar vara viktig. Den visar, att utgifterna för skolväsendet i somliga kommuner utgå med mindre än 50 öre per bevilningskrona. men i andra kommuner med 11 kronor och därutöver per bevilningskrona. Jag föreställer mig, att det är för mycket begärdt af staten att påtvinga dessa kommuner en utgift, då den går till elfva gånger bevilningen blott för denna del af kommunalbeskattningen, en utgift, som kanhända, då den lägges till de andra kommunalskatterna, blir rent af ruinerande.

Jag förmodar, att vi alla hafva intresse för folkskolan, och jag tror, att den siste ärade talaren har det äfven. Men har han det, så bör han också arbeta för att staten, mera än den nu gör, bidrager till denna folkundervisning, så att staten ser till, att folkundervisningen kan bedrivas på ett lämpligt sätt utan att behöfva ruina en mångfald fattiga kommuner, som nedtyngas af andra skatter.

Ja, jag skall icke i dag göra något yrkande. Utskottet har i sitt betänkande framhållit, att en annan mera omfattande motion föreligger, och af betänkandet trodde jag verkligen, att herr Billing hade för afsikt att tillstyrka bifall till denna motion. Det syntes mig så, då ju han har underskrifvit betänkandet, och jag var glad därför. Med min kännedom om hans stora inflytande i kammaren och hans stora förmåga att leda kammarens beslut

*Ifrågasatt
höjning af
statsbidraget
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

vågade jag därför tro, att denna motion af herr Staaff hade utsikt att bifallas.

Jag skall sålunda, herr talman, icke i dag framställa något yrkande, men jag återkommer väl till frågan, när den andra motionen, som omfattar den kommunala beskattningen i dess helhet, här föreligger till afgörande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Hammarlund vid utlåtaudet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.*

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 27 och 28 sistlidne mars bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af väckta motioner dels om ändring af 2 och 3 §§ i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, dels ock om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af nämnda lag.

Sammansatta stats- och lagutskottet hade till behandling förehåft följande inom Riksdagens Andra Kammare väckta motioner, afseende dels ändring af 2 och 3 §§ i lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, nämligen motionen n:o 19 af friherre *A. T. Adelswärd*, dels ock skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af samma lag, nämligen motionerna n:is 84 och 151 af herr *T. Fürst*.

I motionen n:o 84 hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta vidtagna utredning och inkomma med förslag till ny lag om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, grundad på principen af alla arbetsgifvares försäkringsplikt i riksförsäkrings- eller med denna likställd anstalt, så att ersättning för inträffadt olycksfall bereddtes åt hvarje kroppsarbetare.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt,

- a) att friherre Adelswärds motion, no 19, icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda;
- b) att herr Fürsts motion, n:o 84, icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda; samt
- c) att herr Fürsts motion, n:o 151, icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Angående punkt b) i utskottets hemställan hade reservation anförts af herr *Zetterstrand*, som yrkat, att Riksdagen i anledning af herr Fürsts motion, n:o 84, måtte besluta att i skrifvelse

till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t i sammanhang med pågående eller blifvande utredning rörande revision af lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete täcktes taga i förnyadt öfvervägande, huruvida ifrågavarande lag lämpligen borde grundas på principen om försäkringsplikt.

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.*

(Forts.)

Herr Sjöcrona: I en af de föreliggande motionerna förekommer det uttalandet, att riksförsäkringsanstalten »märkvärdigt nog, oaktadt statsanslag till förvaltningskostnaderna i allmänhet, har de dyraste premierna». Då ju här i kammaren finnas många arbetsgifvare och dessa möjligen kunna taga intryck af detta friherre Adelswärds uttalande, så anser jag, att ett sådant uttalande om den af staten inrättade riksförsäkringsanstalten icke bör få passera utan en gensaga.

Riksförsäkringsanstalten är, liksom alla aktiebolag för olycksfallsförsäkring, grundad på, som man säger, fasta premier, det vill säga att premierna beräknas med ledning af olycksfallsstatistiken och vidare på matematiska, solida grunder. Och då dessa principer tillämpas inom alla på fasta premier grundade försäkringsanstalter af detta slag, så är det uppenbart, att de alla måste beräkna sina nettopremier lika. Men riksförsäkringsanstalten har det betydande företrädet framför alla andra sådana försäkringsanstalter, att staten betalar alla förvaltningskostnader och att staten dessutom har iklädt sig ansvarighet för risken, det vill säga att om olycksfallen något år skulle vara mycket talrika, talrikare än statistiken visar, och om det således skulle yppa sig en ogynnsam tillfällighet, så behöfver riksförsäkringsanstalten icke för sådant fall hålla sig med någon särskild säkerhetsfond, såsom naturligtvis de andra anstalterna måste göra. De hafva sitt aktiekapital och därjämte särskilda försäkringsfonder. Däraf följer ju, att riksförsäkringsanstalten, som icke behöfver beräkna något premietillägg för förvaltningskostnad och för risk, kan hafva och äfven verkligen har billigare premier, om man nämligen betraktar saken såsom den verkligen förhåller sig.

Hvad angår försäkringsföreningar, grundade på uttaxering, så kunna de naturligtvis, om ett år visar sig mycket gynnsamt, för det året komma att uttaxera en jämförelsevis mycket ringa premie, men kommer det sedan ett ogynnsamt år, så få de kanske taxera ut dubbla premier, och det lär väl icke föreningens medlemmar vara så synnerligen belättna med.

Men nu säger man: ja, men det är ett faktum, att man kan i ett och annat olycksfallsförsäkringsbolag få försäkra arbetare för billigare afgifter än hvad riksförsäkringsanstalten betingar sig. Man får då närmare granska, huru det förhåller sig med detta. Enligt olycksfallsersättningslagen af den 5 juli 1901 utgör, ännu åtminstone, ersättningen för full invaliditet en lifränta på 300 kronor om året. Vidare innehåller § 5 af samma lag föreskrifter om procentberäkningen för lägre grader af invaliditet, hvarvid denna beräkning sjunker ända ned till 10 procent. Om

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.*

(Forts.)

nu en arbetsgifvare vänder sig till en olycksfallsförsäkringsanstalt och betingar sig en något lägre premie, än hvad riks-försäkringsanstalten fordrar, så tror han ju, att riks-försäkringsanstalten har, såsom friherre Adelswärd säger, dyrare premier. Men det förhåller sig så, att en sådan olycksfallsförsäkringsanstalt gifver icke arbetaren det han enligt lag skall hafva. Jag har här i min hand några uppgifter, som visa, att den försäkringsförening, nämligen Dalarnes, där Åtvidabergs arbetare lära vara försäkrade, har bestämt ersättningsprocenten icke så obetydligt lägre, än hvad riks-försäkringsanstalten skulle hafva bestämt den till, om man hade vändt sig dit. Arbetaren får således icke hvad han rätteligen skulle hafva efter 1901 års lag, och det kan väl icke vara något, som kammaren vill godkänna.

Nu har riks-försäkringsanstalten icke varit i verksamhet mera än 5 år, och på en så kort tid kan man naturligtvis icke bedöma, om olycksfallsstatistiken gifver ett fullkomligt riktigt resultat. Det har verkligen slagit så lyckligt ut, att riks-försäkringsanstalten har en säkerhetsfond på något öfver 146,000 kronor. Första året var öfverskottet högst och så föll det, och sista året var det icke mera än omkring 21,000 kronor. Det är tydligt, att om detta kommer att visa sig konstant och öfverskottet verkligen blir af någon betydelse, så kommer naturligtvis riks-försäkringsanstalten att allvarligt taga i öfvervägande, om den möjligen kan nedsätta premierna, men redan nu kan man naturligtvis icke komma med några anspråk om nedsättning.

Det är detta jag velat påpeka, då jag anser det ligga vikt uppå att icke en oriktig uppfattning må råda, vare sig inom Riksdagen eller eljest i landet, angående denna statens anstalt, som enligt mitt förmenande skötes utmärkt väl och med synnerlig omsorg.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Raoul: Jag vet väl, att det knappast är mera än en opinionsyttring, då man söker att opponera sig mot ett beslut, hvilket har den firmateckning, som det nu föreliggande förslaget bär. Men jag kan likväl icke underlåta att framhålla, huru orimliga bestämmelser finnas i vår nuvarande lagstiftning rörande olycksfall, bestämmelser, till hvilka allmänheten åtminstone har svårt att finna grunden.

Det, som intresserar mig mest, är naturligtvis frågan om landt-arbetarne, och hvad jag vill framhålla är nödvändigheten af att landt-arbetarne äro likställda med industri- och fabriksarbetarne i afseende å skydd mot olycksfall. Det kan till exempel inträffa, att en landt-arbetare blir skadad af någon bland de många maskiner, som numera användas i landtbruket, så att han blir invalid och icke kan själf försörja sig på sin ålderdom. Då är han hänvisad till fattighuset. Men om han hade varit industriarbetare och blifvit under industriell sysselsättning skadad af en maskin, så hade han fått sin försäkring.

Här har i utskottets betänkande framhållits ett fall, som är mycket betecknande. Om en arbetare är sysselsatt med tillverkning af torf och denna torf skall säljas, så skall han, om han drabbas af invaliditet, hafva ersättning för sina återstående dagar, men om icke torfven säljes utan användes för gårdens behof, så får han ingen ersättning.

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.*

(Forts.)

Då denna lag antogs af Riksdagen, framhölls från landtmanna-håll, att jordbrukaren icke är i stånd att betala de premier, som skulle blifva erforderliga för försäkring af landtarbetarne, enär landtbruket icke står på en sådan ekonomisk ståndpunkt. Det måste också medgifvas, att det förhåller sig så på många håll. Men om icke landtarbetaren blir i detta hänseende likställd med industriarbetaren, så blir det slutligen inga landtarbetare, och det är värre för jordbrukarne att icke hafva några arbetare alls än att hafva dyra arbetare.

Vidare vore det naturligtvis en stor vinst, att ersättningsplikten blefve utbytt mot försäkringsplikt. Det vore en trygghet för arbetaren, och det vore en trygghet äfven för arbetsgifvaren. Det kan ju vara beroende på glömska från arbetsgifvarens sida, att han icke försäkrar sina arbetare. Det kan sålunda inträffa, att, ehuru han icke är skyldig att försäkra dem i deras arbete vid jordbruket, han tager dem till användning exempelvis vid sten-kross, hvarifrån stenen säljes, och då är han ersättnings-skyldig. I såadna fall kan det uppenbarligen bero på glömska, att han icke försäkrar sina arbetare.

Således är det enligt min uppfattning från såväl arbetsgifvarnes som arbetarnes sida lämpligt, att ersättningsplikten utbytes mot försäkringsplikt.

Herr talman, om jag skulle yrka något, så vore det bifall till herrar Lindhagens och Daniel Perssons reservation, men jag vet, att det icke tjänar någonting till.

Herr Ljungberg: Herr talman, mina herrar! Jag an-håller att få yttra några ord till förmån för den vid betänkandet fogade, af herr Zetterstrand afgifna reservation, hvilken går i samma riktning som motionen n:o 84. Jag gör detta så mycket hellre, då jag är intresserad i olika slags yrkesverksamhet, som faller inom området för olycksfallsförsäkringslagens giltighet.

Genom herr Fürsts förevarande motion har änyo bragts under öfvervägande spørsmålet, huruvida vid olycksfall i arbete rätten till ersättning skall tillgodoses medelst blott och bart arbets-gifvarens ersättningsplikt eller medelst försäkringstvång. Sist-nämnda mera betryggande form föreslogs såväl af arbetareför-säkringskommittén som ock i de af Kungl. Maj:t i ämnet först aflättna propositioner. Försäkringstvånget mötte dock starkt mot-stånd särskildt inom denna kammare, såvidt jag kunnat finna hufvudsakligen af två skäl, det ena mera teoretiskt, afseende det mindre tilltalande i att staten ingriper i den enskilde arbets-gifvarens själfbestämningsrätt i fråga om sina ekonomiska anord-

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.
(Forts.)*

ningar, och det andra fruktan för den konsekvens, försäkrings-
tvånget skulle medföra i upprättande af en statens olycksfalls-
försäkringsanstalt med däraf följande alltför stor fondbildning.
Då proposition från regeringen vid 1901 års riksdag återkom,
var försäkringstvånget utbytt mot enbart ersättningsplikt, men till-
lika föreslogs emellertid inrättandet af en olycksfallsförsäkrings-
anstalt, däri arbetsgifvarna ägde af fri vilja försäkra sina risker.

Af skälen till motståndet mot försäkringstvånget må väl
det mera teoretiska ej böra tillmätas vidare betydelse. Försäkrings-
anstalten har också kommit till stånd, och såvidt blifvit
upplyst, lägger dess organisation icke hinder i vägen för den-
sammas utveckling på bredare basis. Sålunda pågår ju redan
på regeringens initiativ en utredning för att undersöka, jämte
annat, en utsträckning af olycksfallsförsäkringlagens tillämpning
till nya yrkesgrupper.

För mig ställer sig denna fråga helt enkelt så: har staten funnit
med sitt ändamål förenligt att i visst afseende bereda sina med-
borgare skydd, så bör staten ock tillse, att detta skydd blir effek-
tivt. Nu är förhållandet icke sådant. Rätten till ersättning vid
olycksfall kan lätt blifva illusorisk, såsom då en arbetsgifvare,
hvilken har skyldighet att till skadade arbetare utgifva lifräntor,
blir insolvent eller afviker till främmande land. Arbetarens er-
sättningsrätt finnes då blott på papperet. Hans enda utväg blir
att lita till fattigvården inom vederbörande kommun. Lika hård
och upprörande, som denna utväg är för den af olyckan oförskyldt
drabbade, lika orättvis blir den tunga, som åsamkas den särskilda
kommunen. Ur nu berörda synpunkt torde därför både arbetarens
och samhällets intresse kräfva införande af försäkringstvång.

Men äfven ur arbetsgifvarens synpunkt är detta att föredraga.
Endast genom försäkring kan denne blifva i tillfälle att till-
förlitligt bedöma de utgifter, ersättningsrisken för honom medför.
Det öfvervägande flertalet arbetsgifvare hafva ju också begagnat sig
däraf. Försäkringen är helt visst alldeles nödvändig att anlita för
de mindre industriidkarna eller handtverkarna, till hvilka det ifråga-
satts att utsträcka olycksfallsförsäkringlagens verksamhetsområde.
Ty i motsatt fall kunde en dylik näringsidkare, om han något
är drabbades af större arbetsolycka med påföljd af lifräntor, där-
igenom få sin ekonomi fullständigt undergräfd.

Huru jag än ser denna sak, synes mig försäkringstvånget
vara att förorda. 1900 års särskilda utskott yttrade härutinnan:
»Man måste tillse att den hjälp, man vill lämna arbetaren, också
kommer honom till del», och 1901 års utskott — det var det
år, då nu gällande lag antogs — yttrar bland annat: »Ej mindre
för arbetarens än äfven för arbetsgifvarens betryggande måste det
anses i hög grad önskvärdt, att ansvarsplikten i största utsträck-
ning täckes genom försäkring.» I föreliggande utskottsbetänkande
erkännes äfven sanningen häraf, då det angående arbetsgifvarens
försäkringsplikt heter, att utskottet »anser, att ifrågavarande prin-
cip möjligen en gång i framtiden bör vinna tillämpning på föreva-

rande lagstiftningsområde», men utskottet anser icke lämpligt att nu begära en utredning, »då Riksdagen för ej synnerligen länge sedan uttalat sig emot obligatorisk försäkringsplikt». Ja, detta är ju visserligen en respektabel omständighet, men om utvecklingen kräver en omläggning af principen för ifrågavarande statsändamåls tillgodoseende, bör ju nämnda omständighet åtminstone enligt mitt förmenande ej vara af någon afgörande betydelse. Och jag för min del kan icke förstå vare sig det kloka eller det lämpliga i att till kommande tider undanskjuta en lagändring, hvars goda innebörd man erkänner. Vidare tillåter jag mig särskildt betona det intima sambandet mellan frågorna om utsträckning af olycksfallsförsäkringslagens tillämplighet och om införande af försäkrings tvång. I motsats mot utskottet anser jag därför, att bada dessa frågor böra ingå i den revision af lagen, som redan igångsatts, men därtill fordras, hvad försäkringstvånget angår, utan tvifvel initiativ från Riksdagen.

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.
(Forts.)*

Den uppfattning i saken, jag nu haft tillfälle att uttala, har inom utskottet fått uttryck i afgifna reservationer, af hvilka jag särskildt fäst mig vid den af herr Zetterstrand afgifna såsom varande mera mjukt affattad såväl till motivering som till kläm. Denna lyder, »att Riksdagen i anledning af herr Fürsts motion, n:o 84, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t i sammanhang med pågående eller blifvande utredning rörande revision af lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete täcktes taga i förnyadt öfvervägande, huruvida ifrågavarande lag lämpligen bör grundas på principen om försäkringsplikt.»

Mina herrar! Det gäller i detta lagstiftningsämne att sörja för af olyckan oförskyltd hemsökta medmänniskor, för hvilka man icke kan hysa nog medkänsla. Och lagstiftaren kan helt visst icke känna verklig tillfredsställelse, förrän lagen gjorts effektiv, så att den verkar utan ojämnhet, gifver lika skydd åt en och hvar, för hvilken den är stiftad.

På de skäl jag sålunda haft äran anföra får jag, herr talman, yrka bifall till den af herr Zetterstrand afgifna reservationen.

Herr Billing: Den förste talaren framhöll önskvärdheten af att ersättningsplikten för olycksfall i arbete borde utsträckas också till landtarbetare. Denna hans uppfattning har utskottet icke bestridt, utan det har tvärtom erkänt, att det vore önskvärdt, att någon åtgärd i detta syfte vidtoges. Orsaken till att utskottet likväl icke direkt förordat någon dylik åtgärd är, att denna sida af frågan redan är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning på grund af ett utlåtande och förslag från riksförsäkringsanstalten. Således anser jag, att utskottets uppfattning i detta hänseende icke mycket skiljer sig från grefve Hamiltons, liksom jag ej heller kan finna, att det vittnade om en så ovanligt stor

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.*

(Forts.)

blygsamhet, när han sade, att han icke dristade göra något yrkande.

Att man icke kan bifalla friherre Adelswårds motion förmodar jag grefve Hamilton också medger, ty den sträcker sig naturligtvis så långt det finns väg att gå och omfattar alla slags arbetare, som en arbetsgifvare kan hafva i sitt arbete, där detta icke är af rent tillfälligt natur.

Jag skall nu gå öfver till sista punkten, som de båda senaste talarne vände sig emot, nämligen att utskottet icke velat vidtaga någon åtgärd för att få ersättningsplikten utbytt mot försäkringsplikt. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att utskottet erkänt, att ett sådant utbyte möjligen en gång i framtiden bör vinna tillämpning. För så vidt ett utskotts motivering har någon betydelse, så är det icke så litet sagdt härmed. En annan sak hade det åter varit för utskottet att antingen tillstyrka herr Fürsts motion eller biträda herr Zetterstrands reservation. Skillnaden mellan dessa är den, att herr Fürst begär af Kungl. Maj:t en utredning och ett förslag om utbytande af ersättningsplikten mot försäkringsplikt; således, där sättes icke i fråga en utredning, huruvida ett sådant utbyte bör äga rum eller icke, utan där säges alldeles uttryckligen ifrån att ett sådant utbyte bör ske och att man endast af Kungl. Maj:t bör begära förslag därom.

Herr Zetterstrand åter går icke lika långt, utan han begär en utredning och säger icke uttryckligen ifrån att han bestämdt vill hafva ersättningsplikten utbytt mot försäkringsplikt. Han vill hafva en utredning om ärendet i allmänhet.

Nu kan man ju säga, att det icke är så stor skillnad mellan utskottets och herr Zetterstrands ståndpunkt: Skillnaden är den, att den ene uttalar en mening i motiveringen, under det att den andre begär en skrifvelse i angifvet syfte. Skillnaden är i alla fall så till vida icke så obetydlig. Om man begär en skrifvelse, såsom herr Zetterstrand föreslår, då har Riksdagen i själfva verket uttalat en ganska bestämd uppfattning om att ersättningsplikten bör utbytas mot försäkringsplikten. Vi för vår del ha ej vågat förutsätta, att Riksdagen kommit till en sådan ändrad uppfattning, då det icke är länge sedan Riksdagen uttalat sig för att försäkringsplikt ännu icke borde införas. Därför ansågo vi, att det försiktigaste var att gå så till väga, att Riksdagen icke bunde sig, men i alla fall gifve en rekommendation åt att undersöka saken, något, som utskottet också gjort i sin motivering. Det kan väl icke vara tvifvelaktigt, att, när Kungl. Maj:t nu skall företaga en stor utredning om ersättningspliktens utsträckande vida utöfver hvad som nu gäller, Kungl. Maj:t också kommer att taga i öfvervägande, om denna ersättningsplikt bör utbytas mot försäkringsplikt. Det är väl så mycket säkrare, att Kungl. Maj:t så gör, om Riksdagen godkänner utskottets förslag och därmed också ger ett slags erkännande åt utskottets motivering. Är det så, att herrarne, hvilka det särskildt gäller och som hafva ersättningsplikt för arbetare, äro på det klara med att man redan nu bör uttala

sig för försäkringsplikt, ja, då bör kammaren förkasta utskottets förslag. Äro herrarne däremot icke beslutna härför i förväg, utan anse sig ännu böra besinna sig på saken, innan man gör ett bestämt uttalande till förmån därför, då skola herrarne bifalla utskottets förslag, och för min del yrkar jag bifall till det samma.

*Ifrågasatt
skyldighet för
arbetsgifvare
att försäkra
sina arbetare.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Ljungberg*, att kammaren, med bifall till hvad utskottet hemställt i punkterna a) och c), skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr *Zetterstrand* vid punkten b) afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till hvad utskottet hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 27 och 28 nästlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

*Ang. den no-
madiserande
lappbefolk-
ningens vid-
makthållande
m. m.*

Med föranledande af en inom Andra Kammaren af herr *G. A. E. Kronlund* m. fl. därom väckt motion, n:o 163, hade nämnda kammares fjärde tillfälliga utskott i afgifvet utlåtande hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och taga under ompröfning, hvilka åtgärder borde vidtagas för att dels vidmakthålla, värna och trygga den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och främja renskötselns utveckling och dels förhjälpa den öfriga lappbefolkningen ur dess betryckta ställning och bereda den lämpliga existensmöjligheter, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, hvartill en dylik utredning och pröfning kunde gifva anledning.

Sedan Andra Kammaren vid ärendets föredragning bifallit hvad utskottet sålunda hemställt samt ifrågavarande beslut delgifvits Första Kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet för förberedande behandling till sitt första tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut i ärendet.

Herr *Berg, Lars*: Den i det föredragna utskottsbetänkandet tillstyrkta utredningen angående åtgärder, som kunna befinnas lämpliga och nödvändiga för att vidmakthålla och stärka den nomadiserande lappbefolkningens tillvaro och för att förhjälpa den öfriga lappbefolkningen till drägliga existensvillkor, denna utredning är enligt min öfvertygelse ifrån alla synpunkter af den

Ang. den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

(Forts.)

beskaffenhet, att staten utan tvekan och med kraft bör befördra den på alla lämpliga sätt. Det är nämligen så, att det är vi svenskar, som genom ett våldsamt inträngande på lapparnas område med nybyggesväsendet föranlett denna betryckta ställning, som lapparna med rätta klaga öfver. Och hvad värre är, det är vår lagstiftning, hvilken i många fall varit baserad på ringa kännedom i saken och ringa intresse för detta fåtaliga och snart utdöende folk, som i ännu högre grad gjort betrycket så svårt att numera afhjälpa. För min del vill jag således på det allra lifligaste tillstyrka utskottets förslag.

Då emellertid i motiveringen till motionen förekomma åtskilliga uppgifter och förslag, som enligt min erfarenhet icke äro riktiga, så har jag ansett mig skyldig att fritaga både mig själf och Första Kammaran från ansvaret, att ett instämmande i utskottets hemställan skulle kunna anses utgöra ett instämmande äfven i motionens uppgifter och förslag.

Då jag har en sådan åsikt, är jag kanske skyldig att med några få ord antyda hvad jag menar. Till detta ändamål vill jag anföra ett par exempel. Såsom skäl för hemställan anföres i motionen bland annat, »att många af de åtgärder, som statsmakterna under årens lopp vidtagit för att trygga och värna om våra nomader, ingalunda medfört åsyftad verkan utan snarare påskyndat den pågående upplösningen inom nomadernas leder».

»Såsom en sådan åtgärd», yttras det ock, »måste man beteckna upphäfvandet af lapparnas besittningsrätt till sina särskilda lappskatteland och den lapparna medgifna insyningsrätt å dessa land. Detta skedde genom 1886 års lapplag och därmed gjordes i själfva verket lapparna hemlösa. Medvetandet om att äga ett hem måste äfven för nomaden innebära en tryggande känsla; och att i ett slag bli beröfvad detta hem, lät vara af aldrig så primitiv beskaffenhet, t. ex. i form af ett vår- eller höstviste med därtill hörande jord, måste helt naturligt verka nedslående och deprimerande på nomadbefolkningen. 'Lappskattelandet', yttrar lappfogden Burman i ett utlåtande, 'var i forna dagar för lappen hvad hemmanet är för bonden.'»

»1886 års lapplag har sålunda enligt hvad erfarenheten gifver vid handen varit en af de bidragande orsakerna till renskötselns vårdslösande och tillbakagång åtminstone inom Jämtlands och Västernorrlands län.»

»De varmhjärtade försöken att förena motsättningarna mellan nomadlif samt kultur och civilisation hafva i allmänhet slagit mindre väl ut. Tämligen enstämmigt framhålles, att de lappbarnhem och fasta lappskolor, som i detta syfte inrättats och hvori de där intagna lappbarnen fått åtnjuta alla de bofastas bekvämligheter i lefnadssätt och vanor, i allmänhet gjort lapparna obekväma och obenägna för en återgång till nomadlifvet och att sålunda dessa institutioner långt ifrån att vara till en hjälp och välsignelse för nomadbefolkningen tvärtom har bidragit till att decimera denna befolkning och förminska dess motståndskraft.»

Så säges det: »Vidare borde måhända tagas i öfvervägande, huruvida en återgång till förhållandena före 1886 års lapplag är möjlig i fråga om lapparnas besittningsrätt till de gamla lappskafteländerna och insyningsrätten å dessa.»

När Konung och Riksdag antogo 1886 års lapplag erkände man och angaf såsom motiv nödvändigheten för det större folket att tillgodose det mindre, genom att offra en del af sina rättigheter, äfven af äganderätten, genom att upplåta sina egna marker till lapparnas renbeten och vinterflyttningar, för så vidt dessa kunde styrkas med *sedvanerätt*. Detta är 1886 års lag. Oaktadt den kom så sent, var det dock den första lag, som gaf lapparna *någon* beskrifven rätt inom deras gamla flyttningsområden, då afvittringsstadgarna af år 1841 och 1873 ej medräknas. Under hela tiden från 1700-talets början och midt till 1840-talet hade all lagstiftning om nybyggen och afvittring i lappmarken skett, utan att man ens nämnde ett ord om lapparna. Man tog helt simpelt och bestämde, huru de svenska nybyggarna skulle få slå sig ned öfverallt, men glömde alldeles bort lapparnas rättigheter. Särskildt i Jämtlands läns afvittringsstadga är det fruktansvärdt att iakttaga, att det rent af stadgades, att man äfven skulle få insyna nybyggen »i fjälltrakterna på renbetesfjällen». Detta var uppenbart röfveri eller »expropriation», såvidt jag kan förstå, men det berodde säkerligen icke på ond vilja, utan på bristande insikt och lokalkännedom etc. 1886 års lag var ett storsinnadt och ädelt beslut af svenska folket, som därmed erkände lapparnas *sedvanerätt*. Den betecknades ock så af många i denna kammare för 10 år sedan, 1898, då ett försök gjordes att inskränka denna lag på den grund att den bofasta befolkningen tyckte sig däraf lida så mycket skada. Den var dock afsedd att blifva, en så att säga, Magna Charta för lapparna och detta skall den också förblifva så länge den är gällande. Lapparnas egna ombud yttrade härom inför 1895 års lappkommitte bland annat följande omdömen: »Den s. k. *sedvanerätten* kan ej utan men för renskötelsen upphöra.» »Likasom skatteköpbref, hafva lapparna fått sin betesrätt erkänd genom 1886 års lag.» Om denna yttrar Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län i sin femårsberättelse för åren 1886—1890 följande: »Härigenom har ett af de väsentligaste villkoren för möjligheten af den lapska folkstammens fortbestånd såsom nomader och renskötare blifvit fyllt på ett sätt, som för lapparna medfört stora fördelar, på samma gång den utgör ett bevis på humant tillmötesgående och välvilja från Sveriges folk mot den svaga kvarlefvande af landets urinvånare.» Det är således icke lämpligt, att vi, i denna kammare, som arbetat för denna lag och många gånger därom uttalat oss, skulle nu skriva till Kungl. Maj:t och säga, att hvad vi förut gjort och sagt i saken är oförstånd, som numera endast länder till lapparnas fördärf. Det är därför jag har velat hafva till protokollet antecknadt, att hvarken jag eller, som jag tror, Första Kam-

Ang. den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

(Forts.)

Ang. den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

(Forts.)

maren är villig till ett sådant uttalande, som måhända kunde skadligt inverka på den afsedda utredningen.

Beträffande lappbarnens undervisning säges i motionen:

»Vill man bibringa våra nomader en nödortfödig undervisning, utan att tillika göra dem olämpliga för nomadlivet, måste man anordna undervisningen bland lapparna genom anställandet af vandringslärare, som dela nomadernas lif och därunder bibringa deras ungdom ett lämpligt kunskapsmått.» Det är en lång historia detta, och för lång att trötta herrarna med i sin helhet. Jag vill därför endast anmärka, att den i motionen föreslagna åtgärden med vandringslärare är försökt redan på 1700-talet, men befanns då för lätt och olämplig i flera hänseenden. Den blef därför efter hand inskränkt, återtagen och ändrad till nuvarande förhållanden. Kateketer hafva således länge användts i olika omfattning, men att basera nomadlappbarnens undervisning uteslutande på kateketer anses numera alldeles omöjligt. Herrarna kunna ju själfva lätt tänka sig, att då de nomadiserande lappfamiljerna flytta en och en på vidsträckta områden, således hvarje lappfamilj, som har barn, skulle behöfva en kateket hos sig. Därtill kommer, att deras bostäder, lappkåtorna, tälten, icke äro större än området kring talmansbordet, och att därinom skall rymmas icke endast familjen, utan också köket, vishuset, husgerådet, kläderna samt en mängd mer eller mindre ilskena lapphundar och sist kateketen. Kåtorna äro därför fullständigt omöjliga att använda till undervisningslokaler. När man först anställde kateketer, under den gamla lappskoleinrättningens tid, gjorde man dem icke till fullt ambulerande, eller, såsom de här kallas, vandringslärare, annat än i viss mån. De fingo flytta omkring de ställen, där lappbefolkningen samlades på vår- och höstvistena och uppehöll sig där någorlunda länge, och detta befanns vara bra och torde ännu vara lämpligt. Men sedan den gamla, från midten af 1700-talet stammande lappskoleinrättningen upphört och missionärsväsendet införts med ökad antal kateketer, visade detta nya undervisningsverk sämre resultat än det äldre. Detta förklarades bl. a. därmed, att afstånden äro så stora, att om man tar Piteå lappmark till exempel skulle därvarande kateketer få fara öfver omkring 400 å 500 kvadratmil och de skulle då ej få vara mer än 1½ eller högst 2 veckor årligen hos hvar och en af där flyttande 200 lappfamiljer. Att öfvervaka undervisningen tillsattes en öfverkateket, som kallades missionär, och denne har gifvit en synnerligen snillrik och mycket framstående beskrifning på detta skolväsende. Det var Petrus Læstadius och han intygar, att det är omöjligt att vidhålla detta system af vandringslärare utan man måste återgå till fasta lappskolor med kateketer för vissa fall, om några kunskaper att tala om skola kunna bibringras lappbarnen. Felet var, att de gamla lappskolorna icke voro nog många och att de undervisade barnen voro för fåtaliga. Huru som helst torde det vara tydligt, att det är olämpligt att uttala sig på detta sätt bestämdt fördömande af fasta lappskolor, då redan mångfaldiga försök gjorts, som bevisa, att man icke utan dem kan

lära lappbarn nödtorftiga kunskaper genom vandringslärare på gångande fot. Därtill kommer hela den ekonomiska frågan. Lappen svälter då och då, äfven den rikaste, då hjorden är skingrad och dimman härskar. Kateketen kan icke föra med sig mat och kan icke få köpa någon, då lappen själf svälter. Han kan då endast söka hastigt uppnå någon annan lappfamilj, hvars vistelseort han i regel icke känner och i så fall måste han skynda åter till bebyggd ort.

Slutligen säges i motionen i fråga om hjälp till icke nomadiserande lappar, att man bör lämna dem lämpliga egna hem, så att de kunna blifva jordbrukare på egna nybyggen med full äganderätt. Men mot detta är åtskilligt att anmärka. Lappen har under många tidsperioder understötts för att förmås att ägna sig åt jordbruk. På 1770-talet gjorde man t. ex. ganska omfattande försök i den vägen i Torneå lappmark, då inga svenska nybyggare ännu slagit sig ned där uppe och ej kunde förmås ditflytta, men det misslyckades då fullständigt. Lappen är visserligen mycket intelligent, begåfvad, välvillig och höflig, men han är fatalist, ombytlig, östadig och obekvämt till tungt jordarbete. Dessutom hafva herrarna kanske hört talas om lapplättja. Detta är en ganska viktig omständighet, när man tänker sig att kunna göra honom till jordbrukare, för hvilken näring han är vida underlägsen svensken. När det understundom lyckats lappen att blifva jordbrukare på eget hemman har det varit skogs-lappar, som haft stöd af sina skogsrenar. Men vare sig det gäller svensk eller lapp är det alltid sant, att om en nybyggare skall kunna tänkas få framgång med sin odling i ödemark, måste han hafva full äganderätt. Men om en lapp har full äganderätt, så äro hans och hans efterlevande barns odlingar precis lika farliga och fördärfliga för renskötseln som en svensk nybyggares, emedan odlarens och nomadens motsatta intressen ofta dem emellan framkalla en oafbruten, bitter strid om tillvaron. När man nu med visst fog skyller renskötselns trångmål på odlingens utsträckning inom lappmarken upp mot fjällen, synes det föga logiskt och än mindre praktiskt att som botemedel mot detta onda påyrka nya nybyggesupplåtelser åt fattiga lappar ofvan odlingsgränsen och ännu närmare fjällen och flyttningvägarna än den nuvarande odlingen. Atminstone borde väl de nya nybyggena läggas nedom odlingsgränsen och så långt från nomadernas sommarrenbeten som möjligt.

Med hvad jag nu här sagt har jag endast velat betona, att jag icke instämmer i motiveringen till motionen, ehuru jag antager utskottets förslag, hvilket jag hoppas kammaren äfven skall göra. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Grefve W a c h t m e i s t e r, A x e l: Med anledning af den siste talarens anförande ber jag få påpeka, att hvarken Första Kammarens eller Andra Kammarens utskott har i sin motivering nämnt något som helst om de af den siste talaren anförda sakerna. Därtill har utskottet ansett sig sakna tillräcklig sakkunskap. Hvad som utskot-

Ang. den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.

(Forts.)

Ang. den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande m. m.
(Forts.)

tet, åtminstone hvad Första Kammarens utskott beträffar, tagit fasta på, är ju att alla Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de intresserade länen och för resten alla öfriga sakkunnige med en mun förklarar, att något måste göras för att hjälpa lappbefolkningen. På hvad sätt detta skall ske, får en blifvande förutsatt utredning anvisa. Emellertid förekommer hvarken i Första eller Andra Kammarens motivering, utan endast i herr Kronlunds motion de af den föregående talaren anmärkta sakerna, så att intet af detta kommer in i en eventuell skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till ett annat sammanträde uppskjuta behandlingen af det återstående ärendet på föredragningslistan.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen; statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 60, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatsens *åttonde* hufvudtitel,

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under *åttonde* och *nionde* hufvudtitlarna gjorda framställningar angående uppförande af nya byggnader för naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning,

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva,

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord,

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af en del utaf förra skvadronschefsbostället Mölleröd n:o 1 kungsgård om $2\frac{5}{8}$ mantal i Kristianstads län,

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af tre lägenheter, tillhörande Ulriksdals kungsgård m. m.,

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingebostället kungsgården Noret i Kopparbergs län,

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett soldattorp under stamhemmanet Vällersten Norregård n:o 5 i Värnamo socken,

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronans andel i den till roten n:o 4 Plikt af Gottlands andra båtsmanskompani hörande torplägenhet,

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Borrstorp n:o 1 i Kristianstads län,

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället Rosöga n:is 1 och 2 i Södermanlands län hörande lägenheter,

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre ägoskiften och två lägenheter, tillhörande förra militiebostället Wåtamåsa n:o 1 i Malmöhus län,

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från förra militiebostället Duckarp n:o 1 med tillhörande i Kristianstads län,

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af äganderätten till kronan tillhöriga lägenheten Huskvarna Norrgården n:o 2 i Hakarps socken och Jönköpings län, samt

n:o 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Örby och Kinna kommuner af hemmanet 1 mantal Hede n:o 1 i Älfsborgs län;

sammansatta bevilnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af på allmän folkomröstning grundadt kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl; äfvensom

lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 36, i anledning af väckt motion om förbud mot drift af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar olägenheter för kringliggande bygd och dess befolkning, samt

n:o 37, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del af lagutskottets utlåtande, n:o 30, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äkten-skaps ingående, dels ock inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående godkännande af en konvention med Norge om hänskjutande till skiljedom af frågan om viss del af sjögränsen mellan Sverige och detta rike, blef denna proposition på begäran bordlagd.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående pension å allmänna indragningsstaten åt musiksergean-

ten af andra klassen vid Första lifgrenadjärregementet Carl August Almqvist.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

n:o 52, af herr *Cavalli*, angående ombildning af e. o. professuren i klassiska språk vid universitetet i Lund, och

n:o 53, af herr *von Mentzer*, om anslag till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,39 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
